Cite as: Cochrane, L. and O'Regan, D. (2016) Legal Harvest and Illegal Trade: Trends, Challenges and Options in Khat Production in Ethiopia. International Journal of Drug Policy 30: 27-34.

ሕጋዊ መኸር፣ ሕገ-ወጥ ንግድ፡- በኢትዮጵያ የጫት አመራረት ሂደት፣ ችግሮች እና አማራጮች

ሎጋን ኮክሬን* a፣ ዴቪድ ኦ'ሬጋንb
aዩኒቨርስቲ ኦቭ ብሪቲሽ ኮሎምቢያ፣ ካናዳ
bዩኒቨርስቲ ኦቭ ሜሪላንድ፣ ዩናይትድ ስቴትስ

አጠቃልሎ

የጫት ምርት በኢትዮጵያ ባለፉት ሁለት አስርት ዓመታት ውስጥ በከፍተኛ ሁኔታ በመስፋፋቱ፣ ሀገሪቱን በጫት አምራችነት ከዓለም ፊተኛ አድርጓታል፡፡ ጫት በአሁኑ ወቅት በሰፊ የመሬት ይዞታ ላይ በብዛት ከሚተከሉ ተክሎች መካከል አንዱ ሲሆን፣ ሀገሪቱ ለውጪ ገበያ ከምትልካቸው ምርቶች መካከል ሁለተኛውን ደረጃ ሲይዝ፣ በሚሊዮኖች ለሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን ገበሬዎች እጅግ ጠቃሚ የገቢ ምንጭ ነው፡፡ የጫት ተጠቃሚነትም በተለምዶ ጫት ይቃምባቸው ከነበሩ ደቡባዊ እና ምስራቃዊ የኢትዮጵያ ክልሎች ወደ አብዛኛዎቹ ዋና ከተማዎች ተዛምቷል፡፡ ይህ የአምራችነት እና የተጠቃሚነት ቀጣይ እድገት የታየው የመንግስት ድጋፍ ወይም ደንብ እዚህ ግባ በማይባልበት ሁኔታ ውስጥ ነው፡፡ ሁኔታው በእንዲህ እንዳለ፣ ሲታኘክ አነቃቂ ንጥረ ነገርን የሚያመነጨው ጫት፣ ቁጥራቸው እየጨመረ በሚገኝ ሀገራት ውስጥ የተከለከለ አደንዛዥ ዕጽ እየሆነ ይገኛል፡፡ በጫት ምርት፣ ንግድ እና የጫት ምርት በመንግሥት አካላት ቁጥጥር ስር በሚውልበት ጊዜ መንግስት መዝግቦ የሚያስቀምጠውን መረጃ፣ እንዲሁም በፖለቲካው፣ ማህበራዊ፣ ምጣኔ-ሀብታዊ እንዲሁም የተከለከሉ አደንዛዥ ዕጽ ተክሎች ላይ የተመሠረተ ኢንደስትሪ የሚያስከትለው የእድገት አይነት ላይ በተሠሩ ጥናት እና ምርምሮች ላይ በመመስረት፣ ይህ ማብራሪያ ሀገሪቱ በማደግ ላይ ያለውን የጫት አምራችነት፣ የሀገር ውስጥ ፍጆታ እንዲሁም በውጪ ሀገር በወንጀል ማስከሰሱን አስመልክቶ ኢትዮጵያ ልታገናዝባቸው የሚያስፈልጉ ጉዳዮች እና ሁኔታዎችን ለይቶ አስቀምጧል፡፡ በማኅበራዊ እና ባህላዊ ልምምዶች ውስጥ ጠልቆ የዘለቀ፣ እንዲሁም የመንግሥት እና የግብርና ዐብይ ገንዘብ ማስገኛ እንደ መሆኑ፣ የኢትዮጵያ ፖሊሲ አውጪዎች ያላቸው አማራጭ ጥቂት ብቻ ነው፡፡ በውጪ ሀገራት ጫት በወንጀል የሚያስከስስ መሆኑ፣ በጫት እና ተሻጋጋሪ ወንጀል እንዲሁም በሕገ-ወጥ ዝውውር ትስስሮች መካከል ቀድሞ ያልነበረ መተሳሰር ሊፈጠር የሚችልበት እድል አናሳ ቢሆንም፣ የሚናቅ ሁኔታ አይደለም፡፡ በተመሳሳይ ሁኔታ በኢትዮጵያ ጫት ላይ እጅግ የጠበቀ አዋጅ ቢወጣ፣ ቀድሞ ከነበሩ የፖለቲካ ክፍተቶች እና ጸረ-መንግስት ስሜቶች ጋር ተያይዞ አነስተኛ የአስከፊነት መጠን ያላቸው የእርስ በርስ ግጭቶችን ሊያስከትል ይችላል፡፡

2016 Elsevier B.V. All rights reserved.

መግቢያ

አነስተኛ መጠን ያለው እና ባለ አበባ ተክል የሆነው ጫት በአብዛኛዎቹ የአውሮፓ፣ እስያ፣ እና ሰሜን አሜሪካ ሀገራት ውስጥ ሕገ ወጥ ነው፡፡ ከቅርብ ዓመታት ወዲህ በኢትዮጵያ ከቡና ቀጥሎ ሁለተኛውን ደረጃ በመያዝ 300 ሚሊዮን ዶላር ያህል የውጪ ምንዛሪ የሚያስገኝ ተክል ሆኗል (Anderson, Beckerleg, Hailu, & Klein, 2007; Csete, 2014; Zenebe, 2014)፡፡ በመሠረቱ፣ የጫት አምራችነት በኢትዮጵያ ቀጥተኛ እና ተከታታይ እድገት አሳይቷል፡፡ ባለፉት 15 ዓመታት ውስጥ ለጫት እርሻ የሚውለው መሬት መጠን በ160 በመቶ አድጓል፡፡ የምርቱ መጠን ደግሞ በከፍተኛ ሁኔታ፣ 246 በመቶ፣ አድጓል፡፡ ይህም፣ በየዓመቱ በብዙ መቶ ሚሊዮኖች የሚቆጠር ኪሎ ጫት ይመረታል ማለት ነው፡፡ እ.አ.አ በ1950ዎቹ በጥቂት ሺዎች የሚቆጠሩ ሄክታሮች ላይ ብቻ ይመረት የነበረው ጫት፣ በአሁኑ ወቅት በሚሊዮኖች በሚቆጠሩ ገበሬዎች በመተከል በሩብ ሚሊዮን ሄክታር መሬት ላይ እየተመረተ ነው (Gebissa, 2008)፡፡ ኢትዮጵያ በዓለም አቀፍ ደረጀ በጫት አምራችነት አንደኛ ደረጃ ይዛለች፡፡

የኢትዮጵያ የጫት ንግድ መስፋፋቱን በመቀጠል ላይ እንዳለ፣ በዓለም ዙሪያ የሚገኙ ሀገራት ከእለት ወደ እለት ሽያጭ እና ተጠቃሚነቱን በወንጀል የሚያስቀጣ አድርገው እየፈረጁት ይገኛሉ፡፡ ቢያንስ ሁለት ደርዘን የሚሆኑ ሀገራት ጫትን ቁጥጥር የሚደረግበት ንጥረ ነገር አድርገው ይቆጥሩታል፡፡ ኔዘርላንድስ እ.አ.አ በ2013 ጫት ላይ ማዕቀብ ጥላለች፡፡ በ2014 ሁለቱም ቻይና እና ዩናይትድ ኪንግደም ጫትን ቁጥጥር ከሚደረግባቸው ስነ-ዓእምሮ ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ዕጾች አንዱ አድርገው አስቀምጠውታል (INCB, 2015)፡፡ የፈረንሳይ፣ ጀርመን፣ እና የኖርዌይ ባለስልጣናትም እያንዳንዳቸው በ2013 ከደርዘን ቶን የሚበልጡ የጫት ጭነቶችን

---

* የተባባሪው ተመራማሪ አድራሻ፤ 473E Moodie Dr., Ottawa, ON K2H8T7, Canada.
የኢ-ሜይል አድራሻ: logan.cochrane@gmail.com (L. Cochrane).
የይዘቶቹ ዝርዝር በScienceDirect International Journal of Drug Policy ይገኛል፡፡
jo ur n al ho mep ag e: www .elsevier .c om /lo cate/d r ug p o
http://dx.doi.org/10.1016/j.drugpo.2016.02.009
0955-3959/ 2016 Elsevier B.V. መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው፡፡

በቁጥጥር ስር አውለዋል (INCB, 2015)፡፡ ከ2005 አንስቶ የዩናይትድ ስቴትስ ፌደራል እና ስቴት ባለሥልጣናት ጫትን በሕገ-ወጥ መንገድ ሲያዘዋውሩ የተገኙ በደርዘን የሚቆጠሩ ግለሰቦችን በቁጥጥር ስር አውለው በፍርድ ቅጣት ስር አውለዋቸዋል፡፡ በአንድ የካናዳ አየር ማረፊያ - በቶሮንቶ ፒርሰን ኢንተርናሽናል ብቻ - የሚመለከታቸው አካላት ዘገባ እንደሚያመለክተው በየዕለቱ ለማለት በሚያስደፍር ሁኔታ የጫት ጭነትን በቁጥጥር ስር አውለዋል (Shephard, 2012)፡፡

የኢትዮጵያ ሕግ የጫት አምራችነት፣ ተጠቃሚነት እንዲሁም ሻጭነትን ግልጽ ባለ መልኩ አይፈቅድም ወይም አይከለክልም (Dessie, 2013)፡፡ እንዲያም ሆኖ፣ የሀገሪቱ ምጣኔ ሀብት፣ በተለይም የአንዳንድ ክልሎች ምጣኔ ሀብት በወንጀል ሊያስቀጣ በሚችለው በዚህ ተክል ምርት እና ሽያጭ ላይ በይበልጥ ጥገኛ እየሆነ ሄዷል፡፡ ይህ የጥናት ውጤት በጫት ሕጋዊነት ላይ ክርክር የሚያቀርብ ወይም ጫትን መጠቀም በጤና ላይ የሚያስከትለውን ጉዳት የሚያስቃኝ አይደለም፡፡ ነገር ግን፣ በኢትዮጵያ ምጣኔ ሀብት እና በፖለቲካ እና ማህበራዊ-ምጣኔ ሀብታዊ ምልከታዎች ላይ ጫት ያለው አዳጊ ቀዳሚነት ሊያስከትላቸው በሚችላቸው ሁኔታዎች ላይ ያተኩራል፡፡

ይህ ምንባብ በሦስት ምዕራፎች የተከፋፈለ ነው፡፡ የመጀመሪው የጫት አምራችነት እና ተጠቃሚነትን በተመለከተ ባለፉት 15 ዓመታት በልዩ ልዩ የዳሰሳ ጥናቶች የኢትዮጵያ መንግሥት ያገኘውን መረጃ የሚጠቀም ይሆናል፡፡ በመቀጠልም፣ በዋነኝነት ጫትን ወደ ግዛታቸው የሚያስገቡ የአውሮፓ ሀገራት እና ዩናይትድ ስቴትስ ጉምሩክ እና ሕግ አስከባሪ ተቋማት ጠቃሚ የፖሊሲ ለውጦችን እና በጫት ላይ ያለን አመለካከት የቃኙባቸውን ጭማቂ መረጃዎች እንጠቀማለን፡፡ በመጨረሻም፣ የጫት ንግድ በሀገሪቱ መጠኑ በሚጨምርበት እና በወንጀል የማስከሰሱ ሁኔታም እያደገ በሚሄድበት ሁኔታ ውስጥ ሀገሪቱ የሚያጋጥሟትን ፈታኝ እና አዳጋች ሁኔታዎች ለመገንዘብ እንዲያስችል ሌሎች ሕገ ወጥ አደንዛዥ ዕጾች የሚያስከትሉት ፖለቲካዊ እና ማኅበራዊ-ምጣኔ ሀብታዊ ውጤቶች ላይ የተሰሩ ምርምሮችን እና የዘመናዊቷን ኢትዮጵያ የፖለቲካ ዐውድ በማቀናጀት ፈትሸናል፡፡

የጫት ምርት እና ንግድ በኢትዮጵያ

ጫት (ካታ ኢዱሊስ) ትንሽ እና ቅጠላማ ተክል ሲሆን በምስራቅ አፍሪካ እና በመካከለኛው ምስራቅ ይበቅላል፡፡ በታኘከም ጊዜ አነቃቂውን የካቶኒን ንጥረ ነገር ያመነጫል፡፡ ተክሉ ነጣ ካለ ግራጫ እስከ ጥቁር ቡኒ መልክ ያለው ልጥ የሚያወጣ ሲሆን፣ ቅጠሎቹም በእድገቱ መጠን ላይ በመመስረት አረንጓዴ፣ ቢጫ እና ቀይ ቅጠል ያወጣሉ (Brooke, 2000)፡፡ አበቃቀሉን የሚያመለክቱ ማመሳከሪያዎች ለክፍለ ዘመናት እንደ ጠቆሙት እንደ ቡና ሁሉ የጫትም መገኛ ኢትዮጵያ ልትሆን ትችላለች (Huffnagel, 1961)፡፡

በአሁኑ ወቅት ጫትን በኢትዮጵያ ለማምረት በጥቅም ላይ ከዋለው የመሬት ስፋት (249,359 ሄክታር) ውስጥ 40 በሙቶው ቀድሞ ቡና ለመትከል በጥቅም ላይ ይውል የነበረ ነው፡፡ ቡና በሀገሪቱ በ2012 28 በሙቶ የውጭ ምንዛሪን ያስገኘ ሲሆን፣ በብሔራዊ ደረጃ ከፍተኛውን የውጪ ምንዛሪ ሲያስገኝ ቆይቷል (OEC, 2015)፡፡ ነገር ግን፣ የጫት ምርት የእድገት ሁኔታ ተቀናቃኝ የለሽ ነው (ቻርት 1ን ይመልከቱ)፡፡ ከ2001/02 እስከ 2014/15 ድረስ ለጫት ምርት በጥቅም ላይ የዋለው መሬት ስፋት በ160 በሙቶ ያደገ ሲሆን፣ ቀድሞ ጫት ይበቅልባቸው ባልነበሩ የሀገሪቱ ክልሎችም መብቀል ጀምሯል (ሰንጠረዥ 1ን ይመልከቱ)፡፡ ለማነጻጸር ያህል፣ በዚሁ ተመሳሳይ ወቅት የቡና ተክል ከ243,834 ወደ 568,740 ሄክታር በ133 በሙቶ፣ የቅባት እህሎች ከ426,130 ወደ 855,763 ሄክታር በ133 በሙቶ፣ አትክልቶች ከ74,986 ወደ 139,717 ሄክታር በ86 በሙቶ፣ ጥራጥሬ ከ1,016,786 ወደ 1,558,422 ሄክታር በ30 በሙቶ በጥቅም ላይ የሚውለው የመሬት መጠን እድገት አሳይቷል (CSA, 2004, 2015)፡፡ ጫት ከቡና፣ ጥራጥሬ እና የቅባት እህሎች ባነሰ ሁኔታ ቢሆንም ሥራ ስር ያላቸው ተክሎች የያዙት የመሬት መጠን እና አትክልቶች የያዙት የመሬት መጠን ተደምሮ በመብለጥ በአሁኑ ወቅት በሀገሪቱ በአጠቃላይ የመሬት ሽፋን ከፍተኛውን መጠን በመያዝ፣ በስፋት የሚመረት ተክል ሆኗል፡፡ የኢትዮጵያ ገበሬዎችም ከጫት ምርት በ2001/02 ከ100 ኪሎ 796,520

ቻርት 1. ለጫት ምርት የዋለው የመሬት ስፋት በሄክታር እና የምርት መጠን (በዓመት)

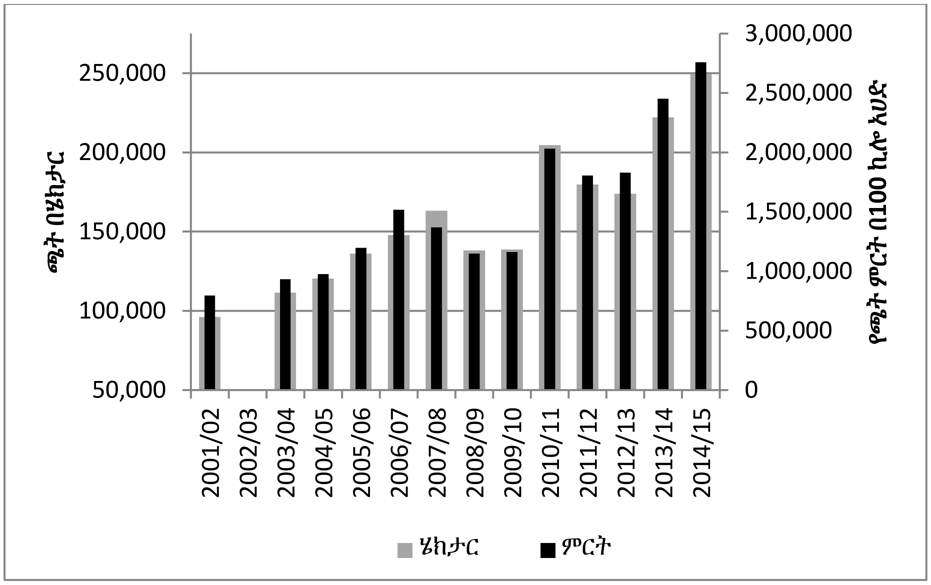

ምንጭ: CSA 2004-2015

ሰንጠረዥ 1. ጫት በፍጥነት የሚመረትባቸው ክልሎች፣ በሄክታር (2003/04 – 2014/15)

	2003/04	2014/15	Increase
አማራ	2,718	9,563	252%
ቤኒሻንጉል-ጉሙዝ	46	1,183	2471%
ድሬ ዳዋ	713	1,325	86%
ጋምቤላ	39	393	908%
ሐረሪ	2,038	4,844	138%
ኦሮሚያ	75,196	156,522	108%
ደ.ሕ.ብ.ብ.ሕ	22,570	69,505	208%

ምንጭ፡- CSA 2004-2015፡፡ ይህ መረጃ የተገኘው በ2001/02 ሳይሆን በ2003/04 መሆኑን ልብ ይሏል፡፡ ልናገኘው የቻልነው ቀዳሚ ክልላዊ መረጃ የሚነሳው ከ2003/04 ነው፡፡ ነገር ግን፣ የ2001/02 ብሔራዊ መረጃ ሊገኝ የሚቻል ስለ ሆነ በጥናት ጽሑፉ የተካተቱት የቁጥር መረጃዎች ሁሉ ከዚያ ተወስደዋል፡፡ በዚህ ሰንጠረዥ የተካተተው መረጃ ግን ከ2003/04 የተገኘ ነው፡፡ አፋር እና ትግራይ ላይ

የሚያተኩር መረጃ ባለመገኘቱ፣ ሁለቱ ክልሎች በሰንጠረዡ ውስጥ አልተካተቱም፡፡ የሐረሪ ክልልን የተመለከተው መረጃ የ2014/15 ዝርዝር ሊገኝ ስላልቻለ የ2013/14 ነው፡፡

አሀድ ያመርቱ ከነበረበት በ2014/2015 ከ100 ኪሎ 2,758,345 አሀድ ወደ ማምረት መጥተዋል፣ ይህም በሄክታር በሚመረተው 33 በመቶ ዕድገት መታየቱን አመላካች ነው (ቻርት 1ን ይመልከቱ)፡፡

የጫት ምርት ከፍተኛ እድገት መንስኤዎች እስካሁንም አከራካሪ ናቸው፡፡ Belwal and Teshome (2011) እንደ ገለጹት ከሆነ፣ በ1990ዎቹ እና በ2000ዎቹ መጀመሪያ የነበረው መስፋፋት ጫት ለአምራቾቹ ገበሬዎች ከፍተኛ ትርፍ ማስገኘቱን አስመልክቶ በገበያው ግፊት የተነሳ ነው፡፡ ጫት በተለምዶ በባህላዊነት ጥቅም ላይ በሚውልባቸው ስፍራዎች የሚኖሩ ሰዎች ወደ ሌሎች ስፍራዎች መሰደዳቸው ቀድሞ ይታወቅባቸው ወዳልነበሩ ስፍራዎች የጫት ፍላጎት እንዲከሰት አድርገዋል፡፡ ኢትዮጵያን ጨምሮ በአንዳንድ ሀገራት ውስጥም በተመሳሳይ ሁኔታ ተጠቃሚነቱ ጨምሯል፡፡ በጫት ገበያው ላይ ካለው ለውጥ በተጨማሪ፣ በትንሽ መጠን የሚያመርቱ ኢትዮጵያውያን ገበሬዎች በቡና ገበያ ላይ የሚያጋጥቸው ማሽቆልቆል የሚተክሏቸውን ተክሎች አማራጭ ብዛት ለመጨመር እንዲገደዱ አድርጓቸዋል (Gemech & Struthers, 2007)፡፡ ሌላው መንስኤ ደግሞ ጫት በትኩሱ መቅረቡ ከፍተኛ ዋጋ የሚሰጠው ስለ ሆነ፣ በዓለም አቀፍ ደረጃ ከ24-48 ሰዓታት ውስጥ በቀላሉ ወደ የትኛውም ስፍራ ማድረስ እንዲቻል የተሻሻለ ወደ ውጪ የመላኪያ ማጓጓዣ ትስስር መፈጠሩ ተደርጎ ይቆጠራል፡፡ከአንድ መንስኤ ይልቅ፣ የእነዚህ ሳቢ እና ገፊ መንስኤዎች ድምር ለጫት ምርት መስፋፋት እና በአነስተኛ መጠን የሚያመርቱ ገበሬዎች ቁጥ መጨመር ምክንያት ተደርጎ ቢቆጠር የተሻለ ነው፡፡

የጫት አምራችነት መስፋፋት ማህበራዊ-ምጣኔ ሀብታዊ ምልከታም ሊጤን ያስፈልጋል፡፡ ጫት በአሁኑ ወቅት በኢትዮጵያ ትልቅ የውስጣዊ ቀረጥ ገቢ ከሚያስገኙ ምርቶች መካከል አንዱ ሲሆን (Gebissa, 2008)፣ ወደ ውጪ ገበያ ከሚላኩ ምርቶች መካከል በመቶ ሚሊዮን ዶላሮች የሚቆጠር ዓመታዊ ገቢን ከሚያስገኙ ምርቶች መካከል አንዱ ሆኗል፡፡ ከጫት የሚገኘው አጠቃላይ ብሔራዊ የቀረጥ ገቢ በ2010 እንደ ታየው እስከ $289 ሚሊዮን ዶላር ሊደርስ ይችላል (Dessie, 2013)፣ ይህም ቁጥር በክልል፣ ዞን እና ቀጣናዎች ደረጃ የተገኘውን የቀረጥ ገቢ መጠን ሳይጨምር ነው፡፡ የውጪ ገበያው ሰፊ ሆኖ ሳለ፣ አብዛኛው የጫት ንግድ ግን በሀገር ውስጥ የሚካሄድ ሲሆን፣ አብዛኛዎቹ የኢትዮጵያ ክልላዊ መንግሥት አስተዳደሮች ቀዳሚ የግብር ገቢ አስገኚ በመሆኑ በጫት ምርት እና ንግድ ላይ ጥገኛ ሆነዋል (Dessie, 2013)፡፡ ድሬዳዋ ዋነኛ የጫት ማከፋያ ማዕከል እንደ መሆኗ፣ በአንዳንድ ዓመታት ውስጥ ከአጠቃላይ ገቢዎቿ ውስጥ 60 በመቶ የሚሆነውን አስገኝተዋል(Dessie, 2013)፡፡ ለምሳሌ፣ ቁጥራቸው ቢያንስ አራት የሚሆን ኦፊሴላዊ የንግድ ማኅበራት የጫት ድለላ እና ማጓጓዝን እንዲያመቻቹላቸው ሲባል ከሺዎች የሚበልጡ ኢትዮጵያውያንን ቀጥረዋል (Belwal & Teshome, 2011)፡፡

አብዛኛዎቹ የጫት አነቃቂ ባህሪያት ምርቱ ከተሰበሰበ በኋላ ባሉት ሦስት ቀናት ውስጥ የሚያሽቆለቁል ስለ ሆነ፣ ጫት ወደ ገበያ በፍጥነት መግባት ይኖርበታል፡፡ ስለዚህ፣ አብዛኛውን ጊዜ በአየር መንገድ - ብሔራዊ አገልግሎት ሰጪ የሆነውን የኢትዮጵያ አየር መንገድን ጨምሮ - መጓጓዝ ይኖርበታል (Belwal & Teshome, 2011)፡፡ በ1949 የኢትዮጵያ አየር መንገድ ጫትን ወደ የመን ለማጓጓዝ የሚያስችሉ በረራዎችን ጀምሯል፡፡ በ2013/14 52,000 ቶን የሚያህል የኢትዮጵያ ጫት - ይህም ልኬት ከተደረገለት ዓመታዊ ምርት ውስጥ 20 በመቶ የሚሆነው ለውጪ ገበያ ተልኳል፡፡ አብዛኛው ለውጪ ገበያ የሚላክ ምርት መዳረሻው እንደ ሶማሊያ እና ጅቡቲ ያሉ አጎራባች ሀገራት ቢሆንም፣ ቻይናን ጨምሮ ወደ አዲስ ተጠቃሚ ሀገራትም ይላካል፡፡ በ2009 በኬንያ የሚገኝ የጫት አምራቾች ወኪል የሆነ እናት ድርጅት ቃል አቀባይ እንደ ተናገረው፣ በቻይና በማደግ ላይ ያለው ገበያ በተለይ ትኩረት እየተደረገበት ነው (AFP, 2009)፡፡ ከ1997/98 አንስቶ ጫት የሚያስገኘው የውጪ ምንዛሪ መጠን በቀጣይነት እድገትን እያሳየ ሲሆን፣ ከቡና በተሻለ አስተማማኝ መጠን የሚያስገኝ ሆኗል (ቻርት 3ን ይመልከቱ)፡፡ እነዚህ ሁለት ሸቀጦች በእነዚህ ዓመታት ውስጥ ኢትዮጵያ ከምታገኘው የውጪ ምንዛሪ ውስጥ ግማሹን አስገኝተዋል (ቻርት 4ን ይመልከቱ)፡፡

ቻርት 2. የቡና እና የጫት የውጪ ምንዛሬ እሴት (በዩ.ኤስ ዶላር)

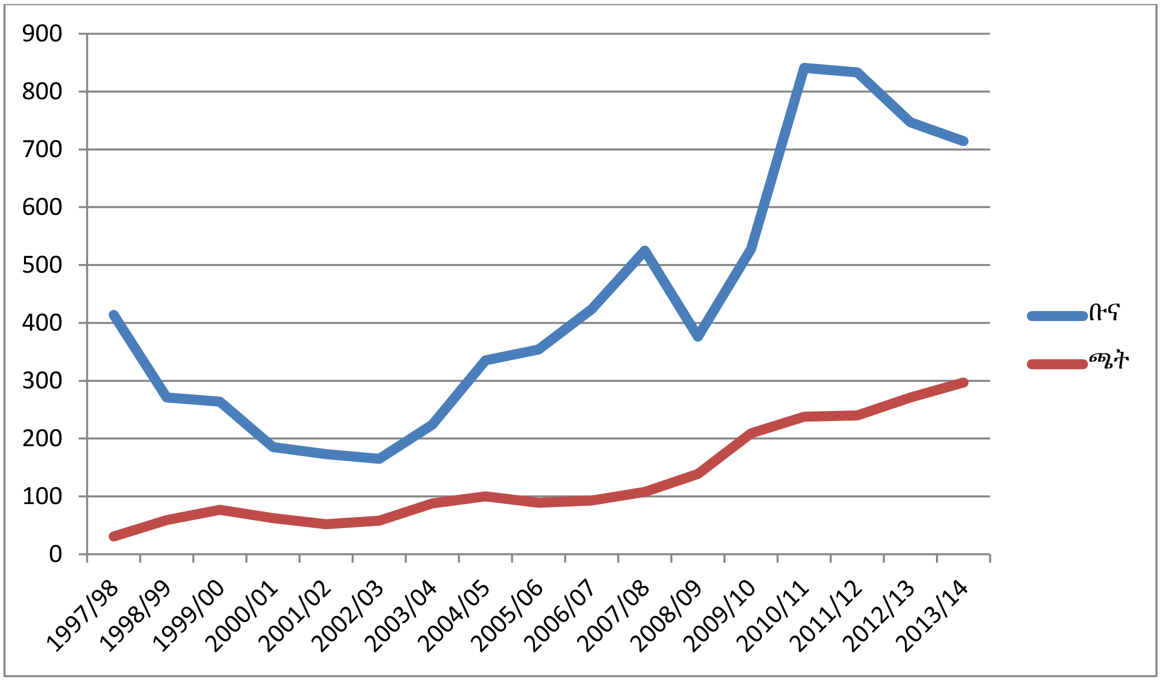

ምንጭ: Belwal and Teshome, 2011; NBE 2007-2014፡፡ ማስታወሻ፡- ከ 2002/03 ወዲህ ያሉት የአሀዝ መረጃዎች በኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ሪፖርቶች ውስጥ የተቀመጡት በዩ.ኤስ. ዶላር ሲሆን፣ ከ1997/98 እስከ 2003/04 ያሉት ደግሞ የተቀመጡት በብር ስለ ነበር በሚከተሉት ዓመታት ዓመታዊ የምንዛሬ መጠን (1998: 6.98, 1999: 7.81, 2000: 8.08, 2001: 8.21, 2002: 8.07, 2003: 8.19) ተሰልቶ በዩ.ኤስ. ዶላር እንዲቀመጥ ተደርጓል፡፡ (የዚያን ጊዜው የገንዘብ ምንዛሬ ተመን መረጃ የተገኘውም ከoanda.com ነው)፡፡

ጫት በአብዛኛው የሚመረተው ትንንሽ እርሻዎች ባሏቸው እና ምርታቸውን ለቀጣይ ስርጭት ወይም ለውጪ ገበያ በንግድ ማዕከላት በሚሸጡ ገበሬዎች ነው፡፡ በአሁኑ ወቅት ከሦስት ሚሊዮን የሚበልጡ ኢትዮጵያውያን ገበሬዎች ጫት የሚያመርቱ መሆኑ፣ ከሌሎች ምርቶች ይልቅ ከፍተኛ እና ዘላቂነት ያለው ትርፍ ስለሚያስገኝ ነው፡፡ ለምሳሌ፣ በሀረር ደጋማ ስፍራዎች ጫት ለገበሬዎች በሄክታር ከፍተኛውን ትርፍ የሚያስገኝ ሲሆን፣ ከእርሻ ከሚገኝ ገቢ መካከል ከፍተኛውን ይይዛል (Rivera, 2012)፡፡ በመሠረቱ፣ በአብዛኛዎቹ የአነስተኛ እርሻ ባለቤቶች ዘንድ የጫት ምርት የምግብ እህሎችን እየተካ መሆኑ፣ በጫት ምርት እና ንግድ ላይ ጥገኝነታቸው እንዲጨምር፣ እንዲሁም ለፍጆታቸው የሚሆኑ የምግብ አቅርቦቶችን ከገበያ እንዲገዙ አድርጓቸዋል፡፡ ጫት በኢትዮጵያ ውስጥ ያለበትን ሁኔታ በተመለከተ በዋነኛነት ምርምርን ያካሄደው Gebissa (2010) እንዳሳየው ጫትን የማምረት ጥቅም ከፍተኛ ነው፤ ከግማሽ ሄክታር የጫት ተክል የሚገኘው ገቢ ከኢትዮጵያ የነፍስ ወከፍ ገቢ በስድስት እጥፍ የሚበልጥ ነው፡፡

የሀገር ውስጥ ፍላጎት መኖሩ ከፍተኛ መጠን ያለውን የኢትዮጵያን የጫት ምርት በሀገሪቱ ውስጥ በጥቅም ላይ እንዲውል ያደረገው ሲሆን፣ ጫት ከብዙ ማኅበራዊ፣ ባህላዊ እና ሃይማኖታዊ ልምምዶች ጋር በጥልቅ የተሳሰረ ነው፡፡ ብዙ ኢትዮጵያውያን ሙስሊሞች በተለምዶ ጫትን ለሃይማኖታዊ እና ማኅበራዊ ልምምዶች ይጠቀሙታል (Gebissa, 2008)፡፡ የኢትዮጵያ ታሪካዊ የጫት ትርታ የሆነችው የሀረር ከተማ ሽማግሌዎች እንደሚናገሩት ጫት በባህላዊነት ከእርሻ በኋላ ምሽቱን ቁርዓንን ለማንበብ ወይም ለመጻፍ ኃይል እንዲሰጥ ተብሎ ይቃማል፡፡ በተጨማሪም ጫት እንደ ሰርግ እና ሃይማኖታዊ በዓላት ያሉ የብዙ መሰባሰቦች እና ዝግጅቶች ዋነኛ አካል ነው፡፡ ከእነዚህ ልምምዶች ውስጥ አብዛኛዎቹ ወደ አውሮፓ፣ ሰሜን አሜሪካ እና ሌሎችም የምስራቅ አፍሪካ ዳያስፖራ ማኅበረሰቦች ወደ ተጓዙባቸው ስፍራዎች አብረዋቸው ተሰድደዋል፡፡

ቻርት 3. የአጠቃላይ የውጪ ምንዛሪ ዋጋ እሴት በመቶ

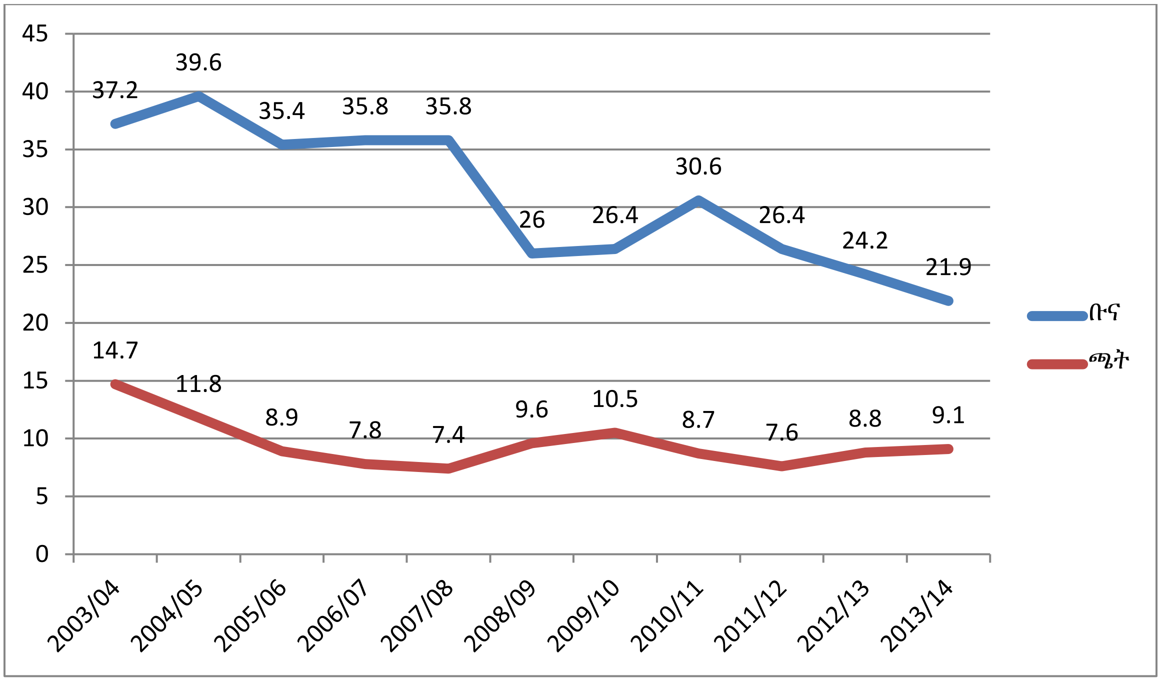

ምንጭ: NBE 2007-2014

በታሪክ እንደሚታወቀው ጫት በአብዛኛው ሙስሊሞች በሚኖሩባቸው ክልሎች ውስጥ በጥቅም ላይ የሚውል እና በኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተቃውሞ የሚደርስበት ነበር (Anderson et al., 2007)፡፡ በመቀጠል ግን የጫት ተጠቃሚነት በሁሉም ዘንድ እየተለመደ በበዓላት እና በክልል የተገደበ ከመሆን አለፈ፡፡ በአሁኑ ወቅት በመላው ኢትዮጵያ የጫት ተጠቃሚነት የተለመደ እና በዕለት ተዕለት ሕይወት ውስጥ የሚታይ አካል ሆኗል፡፡ በ1990ዎቹ መጨረሻ የተካሄዱ ሀገር አቀፍ የዳሰሳ ጥናቶች እንዳመላከቱት የጫት ተጠቃሚነት በኢትዮጵያውያን መካከል የጫት ተጠቃሚነት የሕይወት-ዘመን ስርጭት በደምሳሳው 30 በመቶ ሲሆን፣ በከተማም ሆነ በገጠር ተመሳሳይነት ያለው ነው (Gebissa, 2010)፡፡ በብዙ የኢትዮጵያ ክልሎች ላይ የተካሄዱ ብዛት ያላቸው ተከታታይ ጥናቶች እንደሚያሳዩት ዕድሜያቸው ለትምህርት የደረሰ ታዳጊዎችን ጨምሮ የጫት ተጠቃሚነት በከፍተኛ ሁኔታ ተስፋፍቷል (ለምሳሌ፡- Adugna, Jira, & Molla, 1994; Feyissa & Aune, 2003; Gebrehanna, Berhane, & Worku, 2014; Gebreslassie, Feleke, & Melese, 2013; Gelaw & Haile-Amlak, 2004)፡፡ በሀረር ከተማ በሚገኙ የሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎች ላይ የተካሄደ የዳሰሳ ጥናት እንዳመላከተው፣ 24 በመቶ የሚሆኑቱ ቢያንስ አንድ ጊዜ ጫት የተጠቀሙ ሲሆን፣ 5 በመቶ የሚሆኑት ደግሞ በየዕለቱ ጫትን ይጠቀማሉ (Reda, Moges, Biadgilign, & Wondmagegn, 2012)፡፡ ገቢሳ እንዳሰፈረው ከጊዜ በኋላ፣ "ጫት መቃም በኢትዮጵያ የከተማ ማዕከላት ውስጥ በየትም ቦታ የሚገኝ ጊዜ ማሳለፊያ ሆኗል" (Gebissa 2010, 58)፡፡

በሐረር እንዲሁም በመላው ኢትዮጵያ ስለ ጫት ሃይማኖታዊ እና ማኅበራዊ ተቀባይነት ክርክሮች ይነሳሉ፡፡ በተለምዶ ተክሉ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን የተወገዘ ቢሆንም፣ ሙስሊሞች በሚበዙባቸው ክልሎች ውስጥ ተቀባይነት ያለው እና የተለመደ ነበር፡፡ ነገር ግን፣ ካለፉት ጥቂት አስርት ዓመታት ወዲህ የጫት በሃይማኖት አባቶች ዘንድ ተቀባይነት ማግኘት ትልቅ ክርክርን የሚያስነሳ ሆኗል (Anderson et al., 2007)፡፡ ስርዓት አጥባቂው የእስልምና አቋም ተክሉ ከአስካሪ ነገሮች ጋር ተመሳሳይነት ያለው ስለ ሆነ እና እስልምና ሁሉንም አስካሪ ነገሮች ስለሚኮንን ጫት እንደማይፈቀድ ይናገራል (Klein, 2013a)፡፡ በመዲና በ1983 የተካሄደው የዓለም የእስልምና ጸረ-አልኮል እና አደንዛዥ እጽ ጉባዔ የጫትን ተጠቃሚነት የሚቃወም ውሳኔን አስተላልፏል፡፡ ይህ ተቃውሞ በስርዓት አጥባቂ የኢትዮጵያ የእስልምና ምሁራን የተደገፈ እና በስፋት የተነገረ ነው፡፡ ይህም ተቃውሞ፣ በ1990ዎቹ የጫት ተጠቃሚነት እስላማዊ እንዳልሆነ አውጮ ማዕቀብ የጣለውን የሳላፊ አል-ሱና ቡድንን ይጨምራል (Østebø, 2014)፡፡ እንዲህ ያሉ ስርዓት አጥባቂ የእስልምና እሳቤዎች ኢትዮጵያውያን ምሁራን ከ1990ዎቹ አንስቶ ቁጥራቸው በመጨመር ላይ ከሚገኘው የተማሪዎች

ልውውጥ የተገኙ እና ለሀገሪቱ ሁኔታ እንዲያመቹ ሆነው ከተዘጋጁ መሠረተ እምነቶች እንዲሁም በኢትዮጵያ መስጊዶች ከሚገነቡ የፋርስ ባህረ-ሰላጤ የበጎ አድራጎ ተቋማት ከሚገኝ ድጋፍ የተገኙ ናቸው (Østebø, 2014; Shinn, 2014)፡፡ ሁለተኛው መካከለኛ ስፍራን የያዘው አቋም ደግሞ ጫት አሉታዊ ግለሰባዊ እና ማኅበራዊ ተጽዕኖዎችን የሚያሳድር በመሆኑ አጠቃቀሙ በወንጀለኝነት ከሚያስቀጣ ይልቅ ድንጋጌ ቢወጣለት የሚመርጥ ነው፡፡ ይህ አቋም የጫት ተጠቃሚነት ባህላዊ መነሾ እንዳለው ለሚቆጥሩ እና በመጠነኛነት ጫትን መጠቀም ቀውስን የማይፈጥር፣ እንዲሁም ጫት እንደ አልኮል አስካሪ ያለመሆኑን ከሚያስቡና የተፈቀደ እንደ ሆነ የደመደሙ ሰዎች የሚያንጸባርቁት ነው፡፡ በልማድ ላይ የተመሰረተውን አቋም የሚያንጸባርቁት ሰዎች ባለፈው ጊዜ የነበረው እሳቤ አዎንታዊ ሃይማኖታዊ ሚና ያሉ መንፈሳዊ ልምምዶችን ማነቃቃት እንደ ሆነ ይከራከራሉ፡፡ ሦስተኛው አቋም ደግሞ ጫት ጠቃሚ የእርሻ ምርት ስለ ሆነ ምንም ዓይነት ደንብ ወይም ገደብ እንደማያስፈልገው ያትታል፡፡ ለብዙ ኢትዮጵያውያን ሙስሊሞች የመንፈሳዊነት ማዕከል ተደርጋ በምትቆጠረው ሐረር ውስጥ እነኚህ ሦስት የተለያዩ አስተያየቶች በየቤቱ፣ መንፈሳዊ ስብሰባው እንደዚሁም በመስጊዶች ውስጥ ለክርክር መቅረባቸውን ቀጥለዋል፡፡

ቁጥራቸው ጥቂት በሆነ ነገር ግን ድምጻቸውን በሚገባ በሚያሰሙ ኢትዮጵያውያን አናሳዎች መካከል በጫት አጠቃቀም ላይ ያለው ውዝግብ አንዳንዶቹን የሀገሪቱን ሃይማኖታዊ፣ ጎሳዊ፣ ፖለቲካዊ እና የከተሜ-ገጠሬ ክፍፍሎሽ በሚያንጸባርቅ መልኩ የተቀመጡ ናቸው፡፡ እነዚህ ቅስቀሳ አድራጊዎች አብዛኛውን ጊዜ ጫትን መልኩን በማይገልጽ እና ተጨባጭ ሁነትን በሚገባ በማያሳይ መንገድ፣ “የማኅበራዊ ዝቅጠት” ምልክትነትን ጨምሮ ለቤተሰብ እና ማኅበረሰብ ጤናማ መስተጋብር ጸር፣ በኢትዮጵያ የሚገኙ የክርስቲያን እና ሙስሊም አካባቢዎች መካከል ያሉትን ዐብይ ልዩነቶች የሚያሳይ ምሳሌ፣ እና የአሁኑ መንግሥት ፖሊሲ ውድቀት ማሳያ እንደ ሆነ ይገልጻሉ (Gebissa, 2010)፡፡ እነዚህ የሃይማኖታዊ፣ ጎሳዊ እና ክልላዊ የክፍፍል ታሪካዊ እውነታዎች እንዳሉ ሆነው፣ ከቅርብ አስርት ዓመታት ወዲህ የሚታየው የጫት ተጠቃሚነት መስፋፋት ድንበራቸውን ሲያደበዝዝ ታይቷል፡፡ አሁን ባለው ነባራዊ ሁኔታ የአሁኑ መንግሥት ተቃዋሚዎችም ሆኑ ደጋፊዎች ፖለቲካዊ፣ ሃይማኖታዊ እና ጎሳዊ ዓላማዎቻቸውን ለማስፈጸም በጫት ላይ የወጣውን ፖሊሲ በከፍተኛ ሁኔታ ሊጠቀሙበት ይችላሉ፡፡ በተመሳሳይ መልኩ፣ መንግሥት በጫት ላይ ደንብ ለማውጣት ቢነሳም እንኳ ወደ እነዚህ ሰፊ ውዝግቦች ተጎትቶ መግባቱ አይቀሬ ነው፡፡

የጫት ሕጋዊነት

ጫት ውስጥ በተፈጥሮ የሚገኘው አነቃቂ ንጥረ ነገር ካቶኒን፣ የተባበሩት መንግሥታት ባወጣው ስነ-አዕምሮ ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ንጥረ ነገሮች ኮንቬንሽን (United Nations Convention on Psychotropic Substances)፣ በስኬጁል 1 (Schedule I) ንጥረ ነገርነት ተፈርጇል (ካቶኒን ከ1986 አንስቶ እስከ አሁን ድረስ በዚያ ዝርዝር ውስጥ ይገኛል)፡፡ ጫት በራሱ በየትኛውም ኮንቬንሽን ዝርዝር ውስጥ፣ ወይም በሌላ በአለም ዓቀፍ ደረጃ ቁጥጥር የሚደረግባቸው ዕጾች ዝርዝር ውስጥ የማይገኝ ስለ ሆነ፣ የጫት ሕጋዊነት በራሱ አከራካሪ ሲሆን ከሀገር ወደ ሀገር በጫት ላይ የተወሰነው ውሳኔም የተለያየ ነው፡፡ በተጨማሪም ከኦክሲዳይዜሽን ሂደት የተነሳ ጫት ውስጥ የሚገኘው ካቲኖን የጫት ምርቱ ከተሰበሰበ በኋላ ባሉት 48-72 ሰዓታት ከካቲኖን አነስ ያለ የማነቃቃት አቅም ወዳለው እና ስኬጁል 3 ተብሎ በ1971 የተባበሩት መንግሥታት ኮንቬንሽን ወደተመደበው ካቲን ይለወጣል (Armstrong, 2008)፡፡

የጫት ተጠቃሚነት የሚያስከትላቸው ውጤቶችን የሚመለከተው መግለጫ በብዙ መልኩ የተለያየ ቢሆንም (Armstrong, 2008)፣ በአጠቃላይ ከአምፌታሚኖች ጋር የሚነጻጸር ነገር ግን ያነሰ አነቃቂ እንደ ሆነ ይገለጻል (EMCDDA, 2015a)፡፡ ምርምሮች እንደሚያሳዩት በጫት ተጠቃሚዎች ዘንድ በሱሰኝነት ለመጠመድ ያለው እድል ምናልባትም ከአልኮል መጠጦች ወይም ከሲጋራ ይልቅ ባነሰ መልኩ ዝቅተኛ ነው (WHO Experts Committee, 2006)፡፡ በዩናይትድ ኪንግደም እና በኔዘርላንድስ የሀገሪቱ መንግሥታት ያስጠኗቸው ጥናቶች እንዳሳዩት፣ የጫት ተጠቃሚዎች ጫትን ከማይጠቀሙ ሰዎች በበለጠ ሁኔታ ጥቃት ፈጻሚዎች እንደ ሆኑ፣ ወይም ተክሉ ከተደራጀ ወንጀል ጋር የሚያይዘው ነገር እንዳለ የሚያሳየው መረጃ እጅግ ጥቂት ነው (Armstrong, 2008)፡፡ በተከታታይ ጫትን መጠቀም እንቅልፍ ማጣት፣ የአንጀትና የጨጓራ ሕመም፣ እንዲሁም ጤናማ የልብ ስርዓት መቃወስን ጨምሮ የጤና ችግሮችን እንደሚያስከትል የሚያሳይ የተወሰነ መረጃ ይገኛል (WHO, 2006a, 2006b; Ageely, 2008)፡፡

በዓለም ዙሪያ የሚገኙ ቁጥራቸው እየጨመረ በመሄድ ላይ የሚገኝ ሀገራት ጫትን ቁጥጥር የሚደረገበት ተክል አድርገው ፈርጀውታል፡፡ ባለፉት ጥቂት ዓመታት እነዚህን ሀገራት ቻይና፣ ዩናይትድ ኪንግደም እና ኔዘርላንድስ ተቀላቅለዋል (ሰንጠረዥ 2ን ይመልከቱ)፡፡ አንዳንዶቹም በግልጽ እንዳስቀመጡት፣ ጫት ቁጥጥር የሚደረግበት ተክል ነው፡፡ ሌሎች ደግሞ በካቶኒን ላይ የተደረገው ማዕቀብ በጫትም ላይ ተግባራዊነት እንዳለው ያስቀምጣሉ፡፡ እንዲያም ሆኖ፣ ጅቡቲ፣ ሶማሊያ፣ ደቡብ አፍሪካ እና የመንን ጨምሮ በአንዳንድ ሀገራት ውስጥ ሕጋዊ ነው (ወይም ሕገ-ወጥ ወይም ቁጥጥር የሚደረግበት ተደርጎ አልተፈረጀም)፡፡ እንደ ኤርትራ እና ታንዛኒያ ያሉ ብዛት ያላቸው የጫት ተጠቃሚዎች የሚገኙባቸው የኢትዮጵያ አጎራባች ሀገራት ጫትን በባለቤትነት ይዞ መገኘት እንዲሁም መጠቀም ላይ ማዕቀብ ጥለዋል፡፡ የኡጋንዳ ፓርላማ በኖቬምበር 2014 ካቶኒን በወንጀል የሚያስቀጣ ለመሆኑ አዋጅ ቢያወጣም፣ ገና ሕግ ሆኖ አልጸደቀም፡፡ በአንጻሩ፣ የኢትዮጵያ ሕግ ደግሞ በጫት ላይ ብዙም የሚለው ነገር የለውም፡፡ በጉዳዩ ላይ የኢትዮጵያ መንግሥት

ውይይት አለማድረጉ ምናልባትም ከቀረጥ በሚገኘው መጠኑ እየጨመረ የመጣ ገቢ በስውር እርካታ በማግኘት ወይም በሚሊዮኖች የሚቆጠሩ ገበሬዎች የሚያመርቱት እና በሚሊዮኖች የሚቆጠሩ ዜጎች የሚጠቀሙት ተክል ላይ ደንብ ማውጣት የሚያስከትላቸውን አሳሳቢ ጉዳዮች በማጤን ሊሆን ይችላል፡፡

በአውሮፓ፣ ዩናይትድ ስቴትስ እንዲሁም ቻይና የጫት ጭነትን በቁጥጥር ስር ማዋል፣ እንዲሁም ሲነግዱ የሚገኙ ሰዎችን በቁጥጥር ስር ማዋል ከቅርብ አመታት ወዲህ በከፍተኛ ቁጥር የሚከሰት ክስተት ሆኗል፡፡ ከ2001 አንስቶ በአውሮፓ በቁጥጥር ስር የዋለው የጫት መጠን አስር እጥፍ በሚጠጋ መጠን እየጨመረ ሲሆን፣ ከፍተኛው መጠን የተገኘው በቅርቡ በፈረንሳይ እና ጀርመን ነው (ሰንጠረዥ 3ን ይመልከቱ)፡፡ የጫትን በተከታታይ በጥቅም ላይ መዋል አስመልክቶ የተሰሩ የዳሰሳ ጥናቶች ወይም የመረጃ ምንጮች ባይኖሩም፣ በ2011 *ዩሮፒያን ሞኒተሪንግ ሴንተር ፎር ድረግስ ኤንድ ድረግ አዲክሽን* ባወጣው ግምት መሠረት የጫት ተጠቃሚነት በአውሮፓ ጨምሯል (Goula˜o, 2011) ፡፡ ጫት በወንጀል የሚያስቀጣ መሆኑ እና የጫት ጭነት በአውሮፓ በቁጥጥር ስር የሚውል በመሆኑ፣ የጫት የችርቻሮ ዋጋ እየጨመረ ሄዷል (Kubania, 2015; Lepidi, 2013)፡፡

በጫት ላይ ማዕቀብ ለመጣል በ2012 በኔዘርላንድስ የወጣው ውሳኔ ላይ የመንግሥት ሚኒስትሮች ጫትን “ሱስ አስያዥ” እንዲሁም “የተጠቃሚዎቹን ጤና የሚጎዳ እና ለዐብይ ማኅበራዊ ችግሮች የሚዳርግ ነው፡፡ የከተማ አስተዳደሮች በጫት ስርጭት፣ ንግድ እና አጠቃቀም ላይ ከፍተኛ እንቅፋት እየገጠማቸው ነው፡፡ ጠንቀኛው የጫት አጠቃቀም ማኅበራዊ እና ምጣኔ ሀብታዊ ጉዳትም ያስከትላል” ብለው ገልጸውታል (Government of the Netherlands, 2012) ፡፡ የደች የስደተኞች ጉዳይ ሚኒስትር እንደ ገለጸው፣ በጫት ላይ የተጣለውን ማዕቀብ የደገፈበት ምክንያት “ከፍተኛ ችግሮችን

ሰንጠረዥ 2. ጫት ቁጥጥር የሚደረግበት ተክል ተደርጎ የሚቆጠርባቸው ሀገራት እገዳ በጣሉበት ጊዜ ቅደም ተከተል

ዓመት	ሀገር	ሕግ/ ምንጭ
1971	ሳውዲ አረቢያ	Brooke, 2000
1975	ኒው ዚላንድ	PCO, 2015
1979	ኖርዌይ	Forskrift om narkotika m.v. (Narkotikalisten)
1986	ጀርመን	Betäubungsmittelgesetz (BtMG)
1986	አውስትራሊያ	Douglas, Pedder and Lintzeris, 2012
1988	ጆርዳን	Law on Combating Illegal Narcotics
1990	ፈረንሳይ	Code de la Santé Publique, Articles R. 5150 à R. 5188
1992	ስዊድን	Förordning (1992:1554) om kontroll av narkotika
1993	ዴንማርክ	Bekendtgørelse nr. 698 af 31
1993	ፊንላንድ	Huumausaineasetus 1603/1993
1993	ዩናይትድ ስቴትስ	U.S. Federal Register Vol. 58 No. 9

1993	አየርላንድ	S.I. No. 342/1993 - Misuse of Drugs (Amendment) Regulations, 1993.
1995	ታንዛኒያ	The Drugs and Prevention of Illicit Traffic in Drugs Act
1995	ዩናይትድ አረብ ኢሚሬትስ	Federal Narcotic Law 14
1996	ስዊዘርላንድ	Loi fédérale sur les stupéfiants et les substances psychotropes (812.121)
1997	ካናዳ	RCMP, 2015
1999	ቤልጂየም	BFPSJ, 2014
2005	ፖላንድ	Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii
2005	ጣልያን	Modificazioni del decreto-legge 30 dicembre 2005, n. 272
2012	እስራኤል	Zeiger, 2012
2012	ሩዋንዳ	Law governing narcotic drugs, psychotropic substances and precursors in Rwanda
2013	ኔዘርላንድ	Klein, Metaal and Jelsma, 2012
2014	ቻይና	EPRC, 2014
2014	ዩናይትድ ኪንግደም	BBC, 2014

ማስታወሻ፡- የናርኮቲክ ደንቦች እና ቁጥጥር የሚደረግባቸው ንጥረ ነገሮች ዝርዝር በየወቅቱ ሊታደስ፣ ሊለወጥ እና በመጀመሪያ ከወጣ በኋላ ሌሎች ነገሮችን ለመጨመር ሊስፋፉ ይችላል፣ ይህም ጫት በአንድ ሀገር ውስጥ ገደብ የተጣለበት ተክል የሚሆንበትን ጊዜ ለመገመት አዳጋች ያደርገዋል፡፡ በዚህ ሰንጠረዥ ውስጥ እገዳ የተጣለት ዓመት የተቀመጠው በየሀገሩ የወጣውን የናርኮቲክ ምዝገባ እና የጫት ስም “ካታ ኢዱሊስ” ወይም “ካቶኒን” ተብሎ ለመጀመሪያ ጊዜ የተካተተበትን ሰነድ በመመልከት ነው፡፡ የጀርመን የእገዳ ወቅት የተገኘው በግል ከጀርመን ፌደራል ጤና ጥበቃ ጋር በ25 ጁላይ 2015 በተደረገ ግንኙነት ነው፡፡ በአውስትራሊያ የወጣው ሕግ በየግዛቱና ክልሉ የሚለያይ ሲሆን፣ በኩዊንስላንድ፣ ምዕራብ አውስትራሊ እና በሰሜናዊው ግዛት ውስጥ ጫት ይዞ መገኘት፣ ለሌሎች ማቅረብ ወይም ጫት መትከል ሕገ-ወጥ ሲሆን፣ በአዲሱ ደቡብ ዌልስ፣ ታስማኒያ እና ቪክቶሪያ ግን ሕጋዊ ነው፡፡

በተለይም በ(ደች) በሚገኘው የሶማሌ ማኅበረሰብ ውስጥ ያስከትላል፡፡ እስር በመቶ የሚሆኑት የሶማሌ ወንዶች ብርቱ ችግሮች የሚገጥሟቸው ሲሆን፣ ለራሳቸውም ሆነ ለቤተሰባቸው ኃላፊነት መውሰድን ወይም ከመንግስት ጋር መተባበርን እሺ የማይሉ እና ድካም የተጠናወታቸው ናቸው” (RNW, 2012)፡፡ እንደዚህ ያሉት አስተያየቶች ሲተረጎሙ፣ በአንዳንድ ሀገራት ውስጥ በጫት ላይ የወጣው ፖሊሲ በወንጀል የማስቀጣት አዝማሚያ ያለው መሆኑን የሚያመላክት ነው (Klein, 2013b)፡፡

በዩናይትድ ስቴትስ፣ ባለፉት 15 ዓመታት ውስጥ በብዙ ቶኖች የሚቆጠር የጫት ጭነት በቁጥር ስር ቢውልም አጠቃላይ ቁጥሩ ከፍ እና ዝቅ የሚል ነው (ሰንጠረዥ 4ን ይመልከቱ)፡፡ በተጨማሪም የፌደራል እና የግዛቶች ባለሥልጣናት በ2006፣2011 እና 2014 የተከናወኑ ዋና ጉዳዮችን ጨምሮ፣ ሕገ-ወጥ የጫት አዘዋዋሪዎች ላይ በደረሰ ጥርጣሬ በተካሄዱ ረዥም ጊዜ የፈጁ ምርመራዎች በደርዘን

የሚቆጠሩ ሰዎችን ይዘዋል፡፡ እንዲያም ሆኖ፣ በአብዛኛዎቹ ተከሳሾች ላይ የተመሠረተው ክስ ወንጀለኛ እንዳልሆኑ የሚያሳይ ውሳኔ ተላልፏል፡፡ በእርግጥም አያሌ የዩናይትድ ስቴትስ የፌደራል ችሎቶች ጫት በራሱ በየትኛውም የዩ.ኤስ. ሕግ የተፈረጀ ስላልሆነ ከጫት ጋር ተያያዥነት ባለው ክስ የተጠረጠሩትን በነጻ ለቅቋል (Armstrong, 2008)፡፡

በቻይና ከ2008 አንስቶ እስከ 2013 ድረስ በባለስልጣናት በቁጥጥር ስር የዋለው የጫት ጭነት መጠን ሰባት ቶን ብቻ ቢሆንም፣ ከ2014 ጀምሬ አንስቶ ጫትን ይዞ መገኘት፣ ሽያጭ፣ ተጠቃሚነት ወይም ወደ ሀገሪቱ ማስገባት በወንጀል እንደሚያስቀጣ ተደንግጓል (INCB, 2015)፡፡ አጋጣሚ ሆኖ በቻይና ጫትን በሕገ ወጥ መንገድ ወደ ሀገሪቱ በማስገባት ተከስሶ ወህኒ የወረደው የመጀመሪያው ሰው ኢትዮጵያዊ ሲሆን፣ የተያዘውም ከአንድ ኪሎግራም ያነሰ መጠን ያለው ጫት ይዞ ከአዲስ አበባ ወደ ሀንዡ ዓለም አቀፍ አየር ማረፊያ በረራ ባደረገበት ወቅት ነው (Xinhua, 2014)፡፡

ቻርት 4. በአውሮፓ የተወረሰ የጫት መጠን በኪሎግራም፡፡

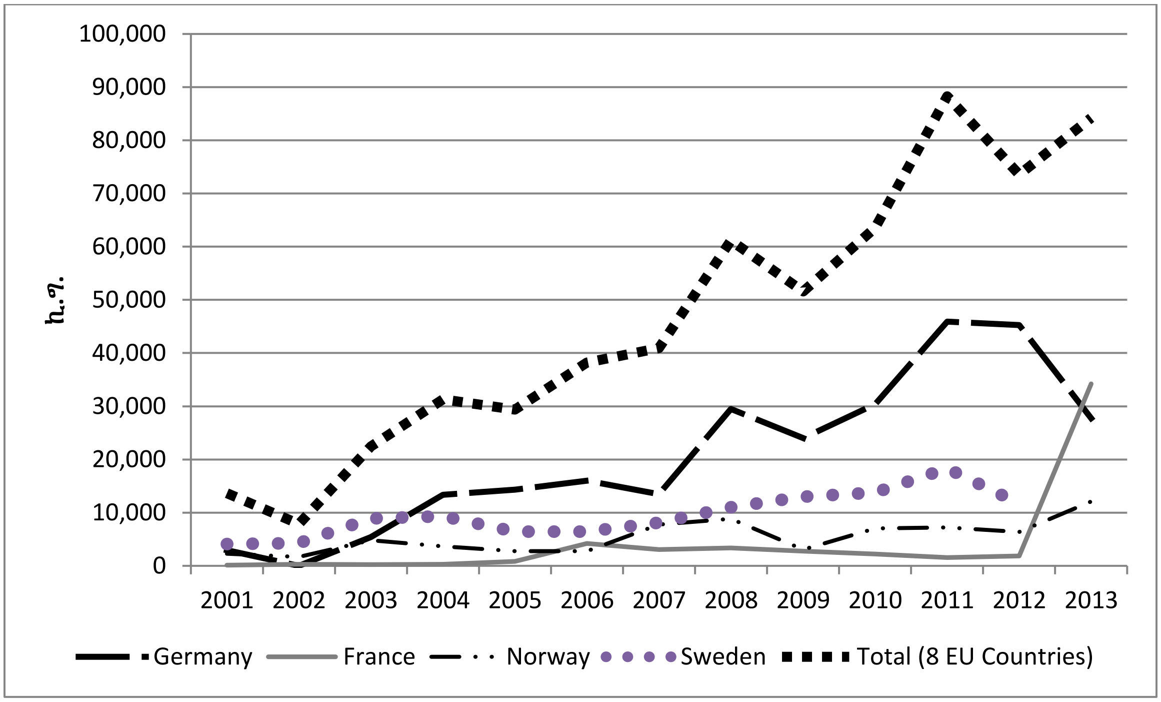

ምንጭ: EMCDDA, 2015b; INCB, 2015; WCO, 2014. ማስታወሻ: “አጠቃላይ” የሚለው ክፍል ከተዘረዘሩት ሀገራት በተጨማሪ ፊንላንድ፣ አየርላንድ፣ ጣሊያን እና ዴንማርክን ይጨምራል፡፡

ቻርት 5. በዩናይት ስቴትስ የተወረሰ የጫት መጠን በኪሎ ግራም፡፡

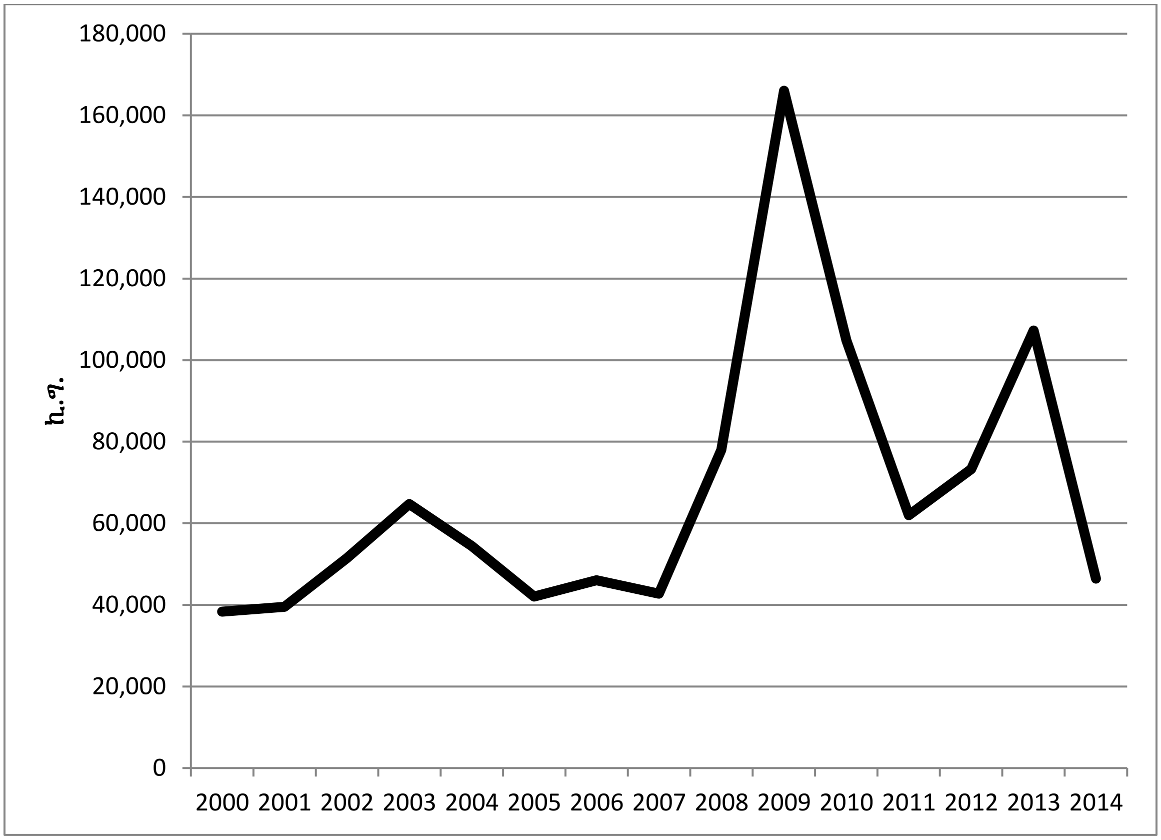

ምንጭ: U.S. Drug Enforcement Administration, በFOIA ጥያቄ አማካኝነት የተገኘ፡፡

ምንም እንኳ ጫትን የተመለከቱ አዳዲስ ሕጎች እና ጭካኔን የመውረስ አሠራር ቢመጣም፣ በጫት ንግድ እና ክልላዊ ወይም ሀገራትን ያሰናሰለ የተቀናጀ ወንጀል ወይም ጥቃት ፈጻሚ ቡድኖች ትስስር እስካሁን እዚህ ግባ የማይባል ወይም እምብዛምም ሆኖ ተገኝቷል፡፡ የተባበሩት መንግሥታት የአደንዛዥ ዕጽ እና ወንጀል ቢሮ (United Nations Office on Drugs and Crime) ጫት በሶማሌ የባህር ላይ ወንበዴዎች ዘንድ የተለመደ መሆኑን እና ከኢትዮጵያ እና ከኬንያ ወደ ሶማሌ ከተማዎች ምርቱን የሚያጓጉዙ አውሮፕላኖች ከታጋቾች ማስለቀቂያ ክፍያ የገኘ ገንዘብን እንዲሁም ሌሎች የተደራጁ የወንጀል ተግባራትን ይዘው እንደ ተመለሱ የሚያወሱ ሪፖርቶች እንዳሉ አውቋል፡፡ ነገር ግን፣ በሁለቱ ተግባራት መካከል ብዙ መጠን ያለው ልዩነት አለ፡፡ በመሰረቱ፣ ጫት ለባህር ላይ ውንብድና ገፊ ከሆኑ መንስኤዎች አንዱ ሆኖ ሊጠቀስ ይችላል፣ ምክንያቱም “ተወዳዳሪ ገቢ ሊገኝባቸው ከሚችሉ ጥቂት ኢንደስትሪዎች መካከል አንዱ ነው” (UNODC, 2013, 43)፡፡ በተጨማሪም፣ በኢትዮጵያ የሚገኙ አንዳንድ ነጋዴዎች በሙስና ወይም ንግዳቸውን ለማስቀጠል ፈታኝ ሁኔታዎች ውስጥ እያለፉ የሚሰሩ የተደራጁ የወንጀለኞች ኢንተርፕራይዝ ባይሆኑም፣ በውጪ ገበያ እና በሌሎች ጊዜዎች ግብር ላለመክፈል ሲሉ በሕገ-ወጥ መንገድ ይንቀሳቀሳሉ (Belwal & Teshome, 2011)፡፡ ከዚህ በላይ በሀገሪቱ ከተደራጀ የወንጀል ድርጊት ጋር ያለ ትስስር እጅግ ዝቅተኛ ሆኖ ይታያል፡፡

በዩናይትድ ኪንግደም እና ዩናይትድ ስቴትስ በቁጥጥር ስር የዋሉ ተከሳሾች ላይ የቀረበው አንዳንድ ክስ እና ማስረጃ የሚያሳየው አልሸባብ ከጫት ንግድ ገንዘብ የሚያሰባስብ መሆኑን ቢሆንም፣ የሶማሌው እስላማዊ ታጣቂ ቡድን በቁጥጥሩ ስር ባዋላቸው ስፍራዎች የጫትን ሽያጭ እና ተጠቃሚነት ይከለክላል (Ahmed, 2011)፡፡ አል ሸባብ በሕገ-ወጥ የከሰል ንግድ፣ ማስለቀቂያ በሚያስከፍል እገታ፣ እንዲሁም የባህር ላይ ወንበዴ ቡድኖችን በማስከፈል ራሱን የሚያስተዳድር ቢሆንም፣ በጫት ላይ የተጣለው ማዕቀብ ግን እንደ ነበረ ቀጥሏል፡፡ በሶማሊያ እና በኤርትራ የሚሠራው የዩ.ኤን. ሞኒተሪንግ ግሩፕ እንዳሳየው “በጫት ንግድ ላይ ተሠማርተው የሚተዳደሩ” የሶማሌ ዜጎች “የተለየ ትኩረት ተደርጎባቸው ይገደላሉ፡፡ በ24 አፕሪል 2014 ለምሳሌ፣ በሎወር ሻቤል አካባቢ ወደሚገኘው ወደ ዳኖው

መንደር ጫት የሚያደርስ ተሽከርካሪ ላይ የፈንጂ አደጋ በማድረሳቸው አንድ ሰው ሞቷል" (Crisis Group, 2014; UN Monitoring Group on Somalia and Eritrea, 2014, 306)፡፡ አል ሸባብ በተዘዋዋሪ በጫት ንግድ ከሚተዳደሩ ሰዎች ቀረጥ በመግኘት ቢጠቀምም፣ አጠቃላዩ መረጃ እንደሚያመለክተው የቡድኑ ተሳትፎ ዝቅተኛ ነው፡፡

በአንጻሩ ቀጥተኛ ትስስር ከሌላቸው ከእነዚህ መያያዞች በስተቀር፣ በኢትዮጵያ እና በምስራቅ አፍሪካ የጫት ንግድ ከጥቃት፣ ከጥቃት ፈጻሚ ቡድኖች እንዲሁም ከተደራጀ ወንጀል ጋር ያለው ተያያዥነት ዝቅተኛ ነው፡፡ ነገሩን ከአመክንዮ አንጻር ብቻ ስንመለከተው ኢትዮጵያውያን ጫት ነጋዴዎ ከተደራጁ የወንጀለኛ ቡድኖች ጋር ለመስራት ያላቸው እድል ዝቅተኛ ነው፡፡ ለረዥም ጊዜ ሕጋዊ ሆኖ ስለ ቆየ ሕጋዊ ኢትጵያውያን ጫት አምራቾች ወይም ነጋዴዎች ከተቃዋወሚዎች ወይም ከተደራጁ የወንጀል መረቦች ጋር በመተባበር የሚያገኙት ጥቅም ዝቅተኛ ነው፡፡ በተመሳሳይ መልኩ፣ ሕጋዊ አምራቾች ፍላጎቱን እስካሟሉ ድረስ የተደራጁ የወንጀል ቡድኖች በንግዱ ላይ በመሰማራታቸው የሚያገኙት አንጻራዊ ጥቅም ዝቅተኛ ነው፡፡ ሁኔታው እንዲያ ቢሆን ግን ላኪ ነጋዴዎች ያላቸውን ሕጋዊ ስፍራ የሚቀንስባቸው ይሆናል፡፡

አስተውሎት

በምስራቅ አፍሪካ እና በውሀ በተከበበው የአረቡ አለም ክፍል ውስጥ በባህላዊ የጫት ተጠቃሚዎች ዘንድ የጫት ንግድ ከቅርብ ዓመታት ወዲህ እየጨመረ የመጣ ሲሆን፣ ለተጨማሪ እድገት የሚሆን ጥቂት ስፍራ አለው (Vander Wolf, 2013)፣ ነገር ግን በክልሉ በሞላ የጫት ተጠቃሚነት ከፍተኛ ስለ ሆነ መስፋፋቱ ሊካሄድ የሚችለው ወደ አዳዲስ ስፍራዎች የውጪ ገበያ ማካሄድ የተቻለ እንደ ሆነ ነው፡፡ ተጠቃሚነቱ በአውሮፓ፣ እስያ እና ሰሜን አሜሪካ እያደገ ቢሆንም፣ ተጠቃሚነቱ ይብዛም ይነስም በምስራቅ አፍሪካ እና በአረብ ስደተኛ ማኅበረሰቦች መካከል እደ ሆነ ይታመናል (Goula˜o, 2011)፡፡ እነዚህን አካባቢዎች ለማዳረስ የሚያስቡ ጫት ላኪዎች ያላቸው ጥቂት አማራጭ በጫት ተጠቃሚነት ላይ የወጡትን ገደቦች እና ማዕቀቦች የሚያልፉበት መንገድ ማበጀት ነው፡፡ እንዲህ አይነት ተፈጥሮ ያለው የስርጭት መረብ፣ ከሕጋዊ፣ ቁጥጥር የሚደረግበት እና ግብር የሚከፈልበት ንግድ ከመደበኛ ተቋማት ጋር ምንም አይነት ትብብር የማያደርግ ወደ መሆን ከተጓዘ ለመንግሥታት አስቸጋሪ ነው የሚሆነው፡፡ ከዚህ ሊገኝ የሚችለው አንዱ ውጤ የተደራጁ የወንጀለኛች ቡድኖች ከኢትዮጵያውያን ነጋዴዎች ጋር እንዲጣመር ማድረግ ሲሆን፣ ገቢም ሆነ መረጋጋት ላይ ችግር የሚያስከትል ይሆናል፡፡

ዓለም-አቀፋዊ ማዕቀቦች እና እገዳዎች የጫትን የችርቻሮ ዋጋ እንዲያሻቅብ ማድረጋቸው አይቀሬ ነው፡፡ አንድ ጥቅል ጫት (በአንድ ጊዜ የሚቃመው 100 ግራም አካባቢ ሲሆን) ላለፉት ሁለት አስር ዓመታት ማዕቀብ በተጣለበት በዩናይትድ ስቴትስ ዋጋው 45$ ነው (DEA, 2006)፡፡ በአንጻሩ በጫት ዋጋ ላይ በዩናይትድ ኪንግደም የወጣው ገደብ 5 ዩሮ ብቻ ነበር (EMCDDA, 2015a፣ ከ6$ ጥቂት በለጥ ያለ)፡፡ በቻይና የጫት ማዕቀብ በተጣለበት በመጀመሪያው ዓመት - በ2014 ኢጋማሽ የአንድ ጥቅል የጫት ዋጋ 16$ ነበር (Liu, 2014)፡፡ በሌላ አነጋገር፣ የጫት ዋጋ መጨመር ለአቅራቢዎች ተጨማሪ መነሳሳትን የሚሰጥ ይሆናል፡፡ በተመሳሳይ፣ የጫት ንግዱ ላይ ለረዥም ጊዜ ማዕቀብ በጣሉ የአውሮፓ ሕብረት ሀገራት ውስጥ የሚወረሰው የጫት ጭነት መጠን መብዛት እንደሚያመላክተው ግለሰቦች ሕገወጥ የሆነውን የጫት ንግድ ለማከናወን ፅኑ ፍላጎት አላቸው፡፡

ባለፈው ጊዜ ከተክል በሚገኙ እንደ ካናቢስ ያሉ ሕገ-ወጥ ምርቶች ላይ የተከናወኑ ምርምሮች እንደሚያመላክቱት፣ የሚሸጠውን የጫት መጠን በዋነኝነት የሚወስነው በአቅርቦቱ ላይ የሚደረግ ማዕቀብ ወይም ሕግ ሳይሆን የፍላጎቱ የዋጋ ተለጣጭነት ነው (Reuter & Kleiman, 1986)፡፡ በሌላ አነጋገር፣ ተጠቃሚዎች የችርቻሮ ዋጋው ቢያሻቅብም ለመግዛት የሚያስችል ገቢ እስካላቸው ድረስ፣ መወረስ እና እገዳ ቢጨምርም እንኳ የሚደርሳቸው የአቅርቦት መጠን ተመሳሳይ ይሆናል፡፡ የሚወረሰው የጫት መጠን እንዲሁም የችርቻሮ ሽያጭ ዋጋ ቢጨምርም፣ እንደ ኖርዌይ (Anderson & Carrier, 2011) እና ዩናይትድ ስቴትስ ባሉ የረዥም ጊዜ ማዕቀብ የጣሉ ሀገራት ውስጥ በዛ ያለ ቁጥር ያላቸው ተጠቃሚዎች በተጠቃሚነታቸው ቀጥለው ባሻቀበው ዋጋ ጫት መግዛታቸውን ቀጥለዋል፡፡ ስለዚህ፣ አዋጅ እና የሕግ ማዕቀብ የመጣል ጥረቶች ከአቅራቢዎቹ በኩል እንኳን የጫት ዋጋ ቢጨምር በፈጣን ሁኔታ በተጠቃሚነት ላይ ለውጥ የማምጣት ሁኔታቸው እምብዛምም ነው (Reuter & Kleiman, 1986)፡፡ በተጨማሪም፣ የጫት ተጠቃሚነት ከሌሎች አደንዛዥ ዕጾች ጋር ተያያዥነት ስለ ሌለው (Armstrong, 2008; WHO, 2006a, 2006b)፣ በዋጋ ጭማሪ የተነሳ ተጠቃሚዎቹ ወደ ሌላ ምትክ አደንዛዥ ዕጽ የመሸጋገር ሁኔታቸው ዝቅተኛ ነው፡፡ በአጭሩ፣ ካለፈው ልምድ እንደ ታየው ጫት በታገደባቸው ሀገራት ውስጥ እንዳይገባ መከልከሉ፣ አምራቾች እና ላኪ ነጋዴዎች ላለው ፍላጎት ማቅረባቸውን ስለማያቋርጡ በመውረስ እና የሕግ ማዕቀብ በመጣል ለውጥ አይመጣም፡፡

ነገር ግን፣ ማንኛውም የጫት ዋጋ ማሻቀብ ለኢትዮጵያ የጫት ገበሬዎች የሚያስገኝላቸው ተጨማሪ ገቢ የለም፡፡ በተቃራኒው፣ በጫት ላይ ቁጥጥር በሚደረግባቸው ሀገራት የሚሠሩ ቸርቻሪዎች እና አስመጪዎች ናቸው ከእገዳው የተነሳ በሚፈጠረው ዋጋ ጭማሪ ተጠቃሚዎች የሚሆኑት፡፡ የዋጋ ጭማሪው ሕገ-ወጥ ምርትን በመነገዳቸው የተነሳ ለሚያጋጥሟቸው ፈታኝ ሁኔታዎች የሚያገኙት

ተጨማሪ ክፍያ ነው (Reuter & Kleiman, 1986; Thoumi, 2003)፡፡ የዚህ ተጨማሪ ክፍያ ስርጭት የሚወሰነው በእገዳ አፈጻጸም ስትራተጂው እና የስርጭት ሂደቱ በሚያስከትለው አደጋ ላይ ነው፡፡ የሕግ ማዕቀቡ በችርቻሮ ደረጃ የሚካሄዱ ሽያጮች ላይ የሚያተኩር ከሆነ፣ ከተጨማሪ ገቢው ከፍተኛውን ድርሻ የሚያገኙት እነርሱ ይሆናሉ፡፡ ማዕቀቡ በአንጻሩ፣ አስመጪዎች እና ሕገ-ወጥ አዘዋዋሪዎች ላይ የሚያተኩር ከሆነ፣ ከተጨማሪ ገቢው ከፍተኛውን ድርሻ የሚያገኙት እነርሱ ይሆናሉ፡፡ በየትኛውም ሁኔታ ቢካሄድ፣ እገዳው ጫትን በሕገ-ወጥ መንገድ ለማዘዋወር ያለውን ፍላጎት ስለሚጨምረው፣ የሕገ-ወጥ ዝውውር እና ጉምሩክን የማሳለፊያ ጥበብ፣ የገንዘብ ማጭበርበር እና ተያያዥነት ያላቸው ወንጀሎች የሚፈጸሙበት የተደራጀ ወንጀል መረብ እንዲፈጠር ሊያነሳሳ ይችላል፡፡ በአንጻሩ፣ ኢትዮጵያውያን ገበሬዎች እና ላኪዎች ሳይቀሩ የችርቻሮ ዋጋው በመጨመሩ የሚያገኙት አንድም ጥቅም የማይኖር ሲሆን፣ የኢትዮጵያ መንግሥት ደግሞ ከጫት የውጪ ገበያ ቀረጥ ለማግኘት አዳጋች ሁኔታ የሚገጥመው ይሆናል፡፡ ኢትዮጵያውያን ገበሬዎች እና ላኪዎች ምልባትም እየጨመረ ባለው እገዳ የተነሳ የሚገጥማቸውን ኪሳራ ለማካካስ ከፍተኛ መጠን ያለውን ጫት መሸጥ ሊጀምሩ ይችላሉ፣ ነገር ግን ከኪሎ ላይ የሚያገኙት ትርፍ የመሻሻል እድል አይኖረውም፡፡

በአማራጭ፣ ኢትዮጵያ ሌሎች ሀገራት ውስጥ ከሚደረገው የወንጀለኛ መቀጫ ጋር በመስማማት ፖሊሲዋን ለመለወጥ ትችላለች፡፡ በታሪክ እንደ ታየው፣ በዓለም-አቀፍ የአደንዛዥ ዕጽ ፖሊሶች አካሄድ፣ በተለይም በእገዳ አሠራር ወቅት በዩናይትድ ስቴትስ እና በአውሮፓ ወደ ሽግግር እና ቅንጅት እያመራ ሄዷል (Andreas & Nadelmann, 2006)፡፡ በዩ.ኬ. መንግሥት በገንዘብ ተደጉመው የተካሄዱት ጥናቶች ከሕክምና እና ከማህበራዊ ሕይወት አንጻር እገዳ መጣሉ አሳማኝ እንዳልሆነ ቢያሳዩም (Government of the United Kingdom, 2013)፣ በእርግጥም በ2014 በዩናይትድ ኪንግደም የተጣለው ገደብ በሌሎች ሀገራት ካሉ የእገዳ ሕጎች ጋር ለመስማማት የተደረገ ነው፡፡ ነገር ግን፣ በአደንዛዥ ዕጽ ላይ የሚወጡ ሕጎችን ለማስማማት የሚደረገው ጥረት፣ ምናልባትም በዩናይትድ ኪንግደም እና በኔዘርላንድስ የተካሄዱትን የቅርብ ጊዜ እገዳዎች አስመልክቶ በሚደረጉ ሕዝባዊ ክርክሮች እንዲሁም በአሜሪካዎቹ ውስጥ በተለይም የካናቢስ ተጠቃሚነት ከወንጀል እንዳይፈረጅ በከፍተኛ ደረጃ በሚደረጉ ክርክሮች አማካኝነት መከላከል ይቻል ይሆናል (OAS, 2013)፡፡ እንዲያም ቢሆን፣ በጫት ዙሪያ በሚካሄድ እስር፣ ፍርድ፣ እንዲሁም ሕዝባዊ የጤና ዘመቻ የተነሳ፣ በጤንነት እና በደህንነት ላይ የሚያሳድረውን ሁኔታ አስመልክቶ በቻይና፣ አውሮፓ እና በዩናይትድ ስቴትስ አሳሳቢ እየሆነ መጥቷል፡፡ እነዚህ መንግስታት ናርኮቲክ መድኃኒቶች ላይ እንደሚያደርጉት ሁሉ ምንጭ ከሆነው ሀገር የሚነሳ መፍትሔን ሊፈልጉ ይችላሉ፡፡ በኢትዮጵያ እንዲህ ያለው አካሄድ ችግር ፈጣሪ ሲሆን፣ በእርግጠኝነት በሀገር ውስጥ ተቃውሞን የሚያስነሳ ይሆናል፡፡ ለዚህም ምክንያቱ በሚሊዮኖች የሚቆጠሩ ገበሬዎች ጫትን ማምረታቸው እና ሌሎች በሚሊዮኖች የሚቆጠሩ ደግሞ በመደበኛነት እየተጠቀሙት መሆኑ፣ ለብዙ አስርት ዓመታት የማይዋዥቅ እና ዐብይ የገቢ ምንጭ መሆኑ፣ እንዲሁም የሚወጣው ደንብ ወደ ፖለቲካዊ፣ ሐይማኖታዊ እና ጎሳዊ ክርክሮች የሚያመራ መሆኑ ነው፡፡

ነገር ግን፣ ኢትዮጵያ ውስጥ በጫት አምራችነት እና አጠቃቀም ላይ ጥብቅ ገደብ ለማውጣት ያለው ፍላጎትም እየጨመረ ነው፡፡ የጫት የውጪ ገበያ ከሚያስገኘው ገቢ እና የምጣኔ ሀብት በተቃራኒ ከኢትዮጵያ መንግሥት የወጣ ኢንደስትሪውን የሚደግፍ ግልጽ ወይም ጥርት ያለ ፖሊሲ የለም፡፡ ከበድ ያለ ደንብ እና እገዳ እንዲጣል የሚጠይቁ ጥቂት ነገር ግን ድምጻቸውን በሚገባ የሚያሰሙ ቡድኖች ይገኛሉ (Gebissa, 2010)፡፡ ከኢትዮጵያ የግል ጋዜጦች አንዱ የሆነው አዲስ ፎርቹን በ2014 "እገዳ መጣል ወይስ ያለ መጣል" የሚሉ ተከታታይ አንቀጾችን ስለ ጫት እንደሚከተለው አስነብቧል፡-

"(የኢትዮጵያ ፖሊሲ አውጪዎች) እንደ ታዋቂው አነቃቂ ተክል እንደ ጫት ያለ ግራ አጋቢ ተክል ገጥሟቸው አያውቅም፡፡ የጫት ተክል ጉዳይ ሲነሳ በመደበኛነት በከባድ ሁኔታ ላይ ሲገኙ ተስተውሏል፡፡ በአንድ በኩል ጫት በውጪ ምንዛሬ እጦት እና እየሰፋ በመጣው የበጀት እጥረት የተነሳ ለሚቸገረው ሕዝብ በውጪ ገበያ አማካኝነት የሚያስገኘውን ገቢ በማየት ደስ የሚሰኙ ይሰኛሉ፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አነቃቂው ተክል በመላዋ ሀገሪቱ ቁጥሩ እየጨመረ በሚገኘው ተጠቃሚ ጤና እና ስነ ልቦና ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ ያሳስባቸዋል፡፡ ስለዚህ፣ ግልጽ ያለ ፖሊሲ አለመኖሩ ሕዝቡ በከፍተኛ ሁኔታ ወደ ውጪ ጫትን በመላክ ተጠቃሚነቱን እንዲቀጥል አስችሎታል፡፡" (Addis Fortune, 2014)

በአስገራሚ ሁኔታ፣ ከኢትዮጵያ ቀጥሎ በሁለተኝነት ጫት አምራች የሆነችው ሀገር የኬንያ የፖለቲካ መሪዎች እና ተወካዮች በዩናይትድ ኪንግደም እና ኔዘርላንድስ በጫት ላይ የተጣለው እገዳ መቀጠሉን በግልጽ እና በጠንካራ ሁኔታ ተቃውመዋል፡፡ ከኢትዮጵያ ባለሥልጣናት በኩል ተመሳሳይ ተቃውሞ አልተሰማም (Addis Fortune, 2014)፡፡

በጫት ላይ አዳዲስ ገደቦች በኢትዮጵያ ሊወጡ እየጀማመሩ ነው፡፡ መንግሥት በሀገር ውስጥ አጠቃቀም ላይ "የጫት ቤቶችን" ማገድን (Van der Wolf, 2013) ጨምሮ ገደቦችን ያወጣ ቢሆንም፣ እነዚህ ገደቦች ተፈጻሚ የሚሆኑበት መጠን ግልጽ አይደለም፡፡ ጫት በዩኒቨርሲቲዎች እና በሥራ ቦታዎች በጥቅም ላይ እንዳይውል እገዳ ወጥቷል (Gebrehanna et al., 2014; WHO, 2006a, 2006b)፡፡ ኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ እንደ ቤኒሻንጉል ጉሙዝ፣ ጋምቤላ እና ትግራይ ያሉ ክልላዊ መንግሥታት በጫት ላይ ቁጥጥር የሚያደርጉ ክልላዊ ሕጎችን አውጥተዋል (Gebissa, 2008)፡፡ የኢትዮጵያ ፓርላማ በ2012 በጫት ላይ አዲስ የሀገር ውስጥ ቀረጥ ደንብ አውጥቷል፡

፡ የሀገር ውስጥ የዜና ዘገባዎች እንደሚያመለክቱት፣ ቀረጡ ሁለት ስላቃዊ ሁኔታዎችን ይዟል፡፡ እነርሱም ፡- (1) “በአስደንጋጭ ሁኔታ እያሻቀበ ያለውን የሀገር ውስጥ ተጠቃሚነት መጠን መቀነስ” እና (2) “ከጫት የውጪ ገበያ የሚገኘውን ገቢ መጨመር” ናቸው (Belete, 2012)፡፡

ፌደራሉ መንግሥት እንዲህ ለማድረግ መነሳሳት ባያሳይም፣ ኢትዮጵያ ቀስ በቀስ በጫት ምርት ላይ ጥብቅ ገደቦችን ወይም የምርት ቅነሳ ማካሄድን ልታከናውን ብትፈልግ የፖለቲካ ውጤቱ አስቸጋሪ ይሆናል፡፡ የምርምር ውጤት እንዳመላከተው በአንዳንድ ሁኔታዎች ውስጥ ተክሎችን መሠረት ያደረጉ፣ ከፍተኛ ሥራን የሚጠይቁ ሕገ-ወጥ ምጣኔ ሀብቶች በደካማና አስቸጋሪ ጎዳና ላይ ባሉ ሀገራት ውስጥ ወዳለመረጋጋት ሊያመራ ይችላል፡፡ አብዛኛውን ጊዜ ባይሆንም፣ አደንዛዥ ዕጾች እና ናርኮቲክ መድኃኒቶች ላይ የሚሠሩ ሕገ ወጥ ገበያዎች በአብዛኛው አንዳች አይነት ጥቃት በተለይም የወንጀል ተፈጥሮ ያላቸው እና በተለይ ደግሞ በዝቅተኛ መጠን ንግዱን በሚያካሂዱ ቡድኖች መካከል የሚፈጠር ይሆናል፡፡ ይህ ያተለመደ ቢሆንም፣ በሜክሲኮ፣ ኮሎምቢያ ወይም በማዕከላዊ አሜሪካ እንደታየው በከፍተኛ ሁኔታ ሊከሰቱ የሚችሉበት እድል አለ (Reuter, 2009)፡፡ እንዲያም ሆኖ፣ አንዳች ዓይነት የወንጀል ጥቃት በሁሉም ዓይነት ሕገ-ወጥ ንግዶች ውስጥ መከሰቱ አይቀሬ ነው፡-

“ሕገ ወጥ ገበያዎች በተፈጥሯቸው ሕጋዊ ደንብ የሌላቸው ሲሆን፣ ከሕጋዊ ገበያ በተቃራኒ የንግድ ክርክር (ከባለስልጣናት ጋር የሚደረግ ክርክር) ሊፈታ የሚችለው ክስ በመመስረት ሳይሆን፣ በጠመንጃ አማካኝነት ነው፡፡ ነገር ግን ከዚህ መሠረታዊ ሁነት በመነሳት በሕገ ወጥ ገበያ እና በጥቃት መካከል ያለውን ግንኙነት የተመለከተ አመክንዮ በሚገባ እና በተደጋጋሚ ሊፈተሽ ያስፈልገዋል፡፡” (Andreas & Wallman, 2009, 228)

ከሕገ ወጥ ገበያ ጋር ተያያዥነት ያለው ያለ መረጋጋት እና ጥቃት ፖለቲካዊ ገጽታን ሊይዝም ይችላል፡፡ በአንድ ወቅት የፔሩ፣ ኮሎምቢያ፣ በርማ እና አፍጋኒስታን ደካማ እና የተገለሉ ተቃዋሚ ቡድኖች ላይ እንደ ታየው እንደ ካካዎ እና ኦፒየም ያሉ ከተክል የሚገኙ ናርኮቲኮች ለሚያመርቱ ገበሬዎች ከለላ በመስጠት አቅማቸውን እና የፖለቲካ ተጽዕኗቸውን አሳድገዋል (Felbab-Brown, 2009; Thoumi, 2003)፡፡ በእርግጥም ተቃዋሚዎች እንደ ካካዎ እና ኦፒየም ያሉትን ካካተተ ሕገ ወጥ የኮንትሮባንድ ንግድ ገንዘብ ሊያገኙ በሚችሉበት ሁኔታ የሚፈጠሩ ግጭቶች እንዲህ ያሉ ሕገ ወጥ ገቢን የሚጨምሩ አማራጮች ከሌሉባቸው የእርስ በርስ ጦርነቶች ይልቅ በአማካይ 2.6 እጅ የመርዘም አቅም አላቸው (Fearon, 2004, 284)፡፡ ጫት መቼም ቢሆን ከካካዎ ወይም ኦፒየም የሚሠሩ ምርቶችን ያህል ገቢ ሊያስገኝ ባይችልም፣ በእነዚያ ሀገራት ከካካዎ እና ኦፒየም አምራቾቹ የሚያገኙት ገቢ መጨረሻ ላይ ለተጠቃሚው ከሚሸጡት ነጋዴዎች ጋር ሲነጻጸር ሽርፍራፊ እንደሚየህል ማስተዋል ያስፈልጋል፡፡

ኢትዮጵያ ፖለቲካዊ፣ ጎሳዊ እና ሃይማኖታዊ መከፋፈል ያጋጠሟት ሲሆን፣ አንዳንዶቹ ያለማቋረጥ የሚካሄዱ ተገንጣይነትን የሚሹ ንቅናቄዎች ሲሆኑ፣ ሌሎቹ ደግሞ በየወቅቱ የሚከሰቱ ጽንፈኛ እንቅስቃሴዎች ናቸው፡፡ የአሁኑ የኢትዮጵያ መንግስት በብሔር ሚዛን የተጠበቀ የፌደራል መንግሥት ስርዓት ለመመስረት ትልቅ አቅም እና ትኩረት ያፈሰሰ ቢሆንም፣ የኢትዮጵያ ሕዝባዊ አብዮታዊ ዴሞክራሲያዊ ግንባር (ኢህአዴግን) እና በዋነኝነት ክርስቲያን እና ከትግራይ ብሔር የተውጣጡ ካድሬዎችን በቀላሉ በማይቀለበስ የሥልጣን ስፍራ አስቀምጧቸዋል፡፡ በክርስቲያኖች እና በሙስሊሞች መካከል የተፈጠሩ ሃይማኖታዊ ውጥረቶችም እንዲሁ በተለያየ ጊዜ ኢትዮጵያን ያናወጡ ሲሆን፣ በቅርቡ መንግሥት በግልጽ በሚታይ ሁኔታ በሃይማነቶዊ ጉዳዮች ላይ ጣልቃ በመግባት መንግሥት የሚደግፈው አይነት እስላማዊ ቡድንን በማዘጋጀት በተሻለ ሁኔታ ለማስተዳደር የሚቻል “ኢትዮጵያዊ” መልክ ያለው እስልምናን ለመፍጠር ሞክሯል (Østebø, 2013)፡፡ በሌላ አገላለጽ፣ መንግሥት አያሌ ክፍተቶችን ለማስተካል ቢሞክርም፣ አካሄዱ አብዛኛውን ጊዜ ጸረ-መንግሥት አቋምን የሚያባብስ መፍትሔ ሰጪነት እና ፈላጭ ቆራጭነት የተሞላበት ሆኖ ታይቷል፡፡

በኢትዮጵያ ያለው የጫት ምርት ሂደት ቀድሞውኑ እነዚህን ጥልቅ የፖለቲካ ችግሮች ተከትሎ ይሆናል፡፡ በ2005 በተካሄደው - በአከራካሪ ሁኔታ የኢትዮጵያ ነጻ እና ፍትሐዊ ምርጫ ተደርጎ በሚታሰበው - ምርጫ ላይ የተካሄደ ስታትስቲካዊ ምዘና እንዳመላከተው በጫት አምራች ቀጣናዎች ውስጥ ከገዢው ኢህአዴግ ፓርቲ በተቃራኒ በጠንካራ ሁኔታ ለተሰለፈው ለቅንጅት አንድነት እና ዴሞክራሲ የሚሰጠው የድምጽ መጠን በሁለት እጥፍ የሚበልጥ ነበረ (Arriola, 2008)፡፡ እነዚህ ሁኔታዎች በተለይም ከስታትስቲክስ አንጻር ያን ያህል ጠቀሜታ ባይኖራቸውም በአስገራሚ ሁኔታ፣ ቀጣናዎች ቡና በሚያመርቱበት ሁኔታ ለቅንጅት የሚሰጠው ድምጽ ዝቅተኛ ነበረ፡፡ በግልጽ በሚታይ ሁኔታ፣ የቡናው ዘርፍ የመንግሥት ድጋፍ የሚያገኝ ሲሆን፣ ጫት አምራቾች ደግሞ ጥቂት ከእርሻ ጋር ተያያዥነት ያላቸው ጥቂት ጥቅሞችን ብቻ አግኝተው በምርታቸው ላይ ከፍተኛ ቀረጥ ይጣልባቸዋል፡፡ በምርጫ ሂደቱ ወቅት ከተካሄደው የፖለቲካ ክርክር ባለፈ፣ ኦሮሞ ነጻነት ግንባር (ኦ.ነ.ግ)ን ጨምሮ ብዙ አነስተኛ እና በየወቅቱ የሚነሱ ጸረ መንግሥት ታጣቂዎች የኢትዮጵያ ጫት አምራች እና ላኪ ከሆኑት እና አብዛኛዎቹ የተቃዋሚ ፓርቲ የፓርላማ አባላት በ2005 ከተመረጡባቸው አካባቢዎች የተገኙ ናቸው፡፡ በ2015 እና 2016 በኢትዮጵያ የተከናወኑ ሕዝባዊ ተቃውሞዎች መንስኤ ከመንግሥት በኩል ከባድ የአጸፌታ አያያዝ የታየባቸው ፖለቲካዊ እና ሃይማኖታዊ ጉዳዮች መሆናቸው ጫት ለጸረ መንግስት ውይይቱ ጫት ከፍተኛ መልዕክት የሚያስተላለፍ ተክል መሆኑን ያመላክታል፡፡ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ በመንግስት ላይ የተደረጉት ተቃውሞዎች የተነሱት ጫት በተለምዶ በሚበቅልባቸው

እና በጥቅም ላይ በሚውልባቸው ስፍራዎች መሆኑን ማስተዋል ያስፈልጋል፡፡ ይህ ሁኔታ መንግሥትን በጫት ላይ ደንብ ማውጣትን አስመልክቶ እጅግ አስቸጋሪ እና አጣብቂኝ ሁኔታ ውስጥ የሚከትተው ይሆናል፡፡

ማጠቃለያ

በ2014/15 በኢትዮጵያ ጫት የሚያመርቱ ከሶስት ሚሊዮን የሚበልጡ የትናንሽ መሬቶች ይዞታ ያላቸው ገበሬዎች ነበሩ (CSA, 2015)፡ ፡ እነዚህ ገበሬዎች በጫት ተጠቃሚነት ላይ በልዩ ልዩ ሀገራት እየወጣ ባለው እየተስፋፋ የሄደ እገዳ የተነሳ ተጽዕኖ የሚደርስባቸው መሆኑ አይቀሬ ነው፡፡ የተጽዕኖው ልክ የሚወሰነው የኢትዮጵያ መንግስት ከጫት አምራችነት፣ ተጠቃሚነት እና ላኪነት ጋር ተያያዥ የሆኑትን ወቅታዊ እና የቆዩ አዳጋች ሁኔታዎች በሚያስተናግድበት ሁኔታ ላይ ነው፡፡ ስለዚህ፣ የኢትዮጵያ መንግሥት የጫት ኢንደስትሪውን በተመለከተ የሕግ አውጪነት እና የፖሊሲ አጣብቂኝ ገጥሞታል፡፡ ያሉትም ምርጫዎች እገዳዎቹን ቸል ብሎ በብዙ ሀገራት ሕገ ወጥ ተደርጎ የሚታየው ተክል ወደ ውጪ መላኩን እንዲቀጥል አድርጎ በተዘዋዋሪ የሕገ ወጥ ዝውውር አካል መሆን፣ ወይም በሚሊዮኖች የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያንን ኑሮ የሚደጉመውን እና በሀገሪቱ በጀት ላይ የብዙ መቶ ሚሊዮን ዶላሮችን የሚያስገኘውን ተክል ምርት እና ተጠቃሚነት መቆጣጠር፣ በዚያውም ፖለቲካዊ ያለመረጋጋትን ማስከተል ናቸው፡፡ የጫት ምርት እና ተጠቃሚነትን ተጨባጭ የጤና፣ ማሕበራዊ እና ሕብረተሰባዊ ምልከታዎች ቸል ብሎ እንኳ፣ ኢንደስትሪው በኢትዮጵያ ያለው የወደፊት ሁኔታ ላይ የሚወስነው የመጨረሻው ውሳኔ በፖለቲካው ሁኔታ እና ምጣኔ ሀብታዊ እድገቱ ላይ፣ እንዲሁም በሀገሪቱ ውስጥ እና ውጪ የተደራጀ ወንጀል የመከናወኑን ሁኔታ የሚወስን ተጽዕኖ የሚያሳርፍ ይሆናል፡፡

የፍላጎት መጋጨት

ምንም ዓይነት የፍላጎት መጋጨት አልተስተዋለም፡፡

ማጣቀሻ

Adugna, F., Jira, C., & Molla, T. (1994). Khat chewing among Agro High School students in Agaro, South Western Ethiopia. Ethiopian Medical Journal, 32, 161–166.

AFP (2009). Kenya khat traders eye Chinese market. Retrieved from http://www.seeddaily.com/reports/Kenya_khat_traders_eye_Chinese_market_999.html

Ageely, H. M. A. (2008). Health and socioeconomis hazards associated with khat consumption. Journal of Family & Community Medicine, 15(1), 3–11.

Ahmed, M. (2011). Al Shabaab bans khat, cigarettes. Retrieved from http://www.somaliareport.com/index.php/post/615/Al-Shabaab_Bans_Khat_Cigarettes

Anderson, D., Beckerleg, S., Hailu, D., & Klein, A. (2007). The khat controversy: Stimulating the debate on drugs. Oxford: Berg.

Anderson, D., & Carrier, N. (2011). Khat: Social Harms and Legislation – A Literature Review. United Kingdom, Home Office Occasional Paper 95.

Andreas, P., & Nadelmann, E. (2006). Policing the globe: Criminalization and crime control in international relations. New York: Oxford University Press.

Andreas, P., & Wallman, J. (2009). Illicit markets and violence: What is the relationship? Crime, Law and Social Change, 52(3), 225–229.

Armstrong, E. G. (2008). Research note: Crime, chemicals, and culture: On the complexity of khat. Journal of Drug Issues, 38(2), 631–648.

Arriola, L. R. (2008). Ethnicity, economic conditions, and opposition support: Evidence from Ethiopia's 2005 elections. Northeast African Studies, 10(1), 115–144.

BBC (2014). Stimulant khat banned as illegal class c drug in the UK. Retrieved from http://www.bbc.com/news/uk-wales-south-east-wales-27991393

Belete, P. (2012). House approves excise tax on khat. Capital, (July 23).

Belwal, R., & Teshome, H. (2011). Chat exports and the Ethiopian economy: Opportunities, dilemmas and constraints. African Journal of Business Management, 5(9), 3635–3648.

BFPSJ [Belgian Federal Public Service Justice] (2014). Royal decree of controlled psycho-tropic substances and on risk reduction and therapeutic advice. Received from http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1998012251&table_name=loi

Brooke, C. (2000). Khat. In K. Kiple & K. Ornelas (Eds.), Cambridge world history of food. Cambridge: Cambridge University Press.

Crisis Group (2014). Somalia: Al-Shabaab – It will be a long war. Policy briefing 99. Africa briefing. Brussels: International Crisis Group.

CSA (2004). Agricultural sample survey 2003/2004, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2005). Agricultural sample survey 2004/2005, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2006). Agricultural sample survey 2005/2006, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2007). Agricultural sample survey 2006/2007, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2008). Agricultural sample survey 2007/2008, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2009). Agricultural sample survey 2008/2009, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2010). Agricultural sample survey 2009/2010, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2011). Agricultural sample survey 2010/2011, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2012). Agricultural sample survey 2011/2012, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2013). Agricultural sample survey 2012/2013, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2014). Agricultural sample survey 2013/2014, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

CSA (2015). Agricultural sample survey 2014/2015, Vol. 1: Area and production of major crops. Addis Ababa: Central Statistical Agency, Federal Democratic Republic of Ethiopia.

Csete, J. (2014). European policy on khat: Drug policy lessons not learned. Policy brief 2. Swansea: Global Drug Policy Observation.

DEA [U.S. Drug Enforcement Administration] (2006). Fact sheet: Khat (Catha Edulis). Retrieved from http://www.dea.gov/pubs/pressrel/pr072606a.html

Dessie, G. (2013). Favouring a demonised plant: Khat and Ethiopian smallholder-enterprises. Uppsala: Nordiska Afrikan Institutet.

Douglas, H., Pedder, M., & Lintzeris, N. (2012). Law enforcement and khat: An analysis of current issues. Canberra: National Drug Law Enforcement Research Fund.

EMCDDA [European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction] (2015a). Khat: Chemistry, effects, other names, origin, mode of use, other names, medical use, control status). Retrieved from http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/khat

EMCDDA [European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction] (2015b). European drug report 2015: Trends and developments. Lisbon: European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction.

EPRC [Embassy of the People's Republic of China in the Republic of India] (2014). Visitors please do not carry khat into China. Retrieved from http://www.rcmp-grc.gc.ca/qc/pub/sens-awar/drogue-drug/stimul-eng.htm

Fearon, J. D. (2004). Why do some Civil Wars last so much longer than others? Journal of Peace Research, 41(3), 275–301.

Felbab-Brown, V. (2009). Shooting up: Counterinsurgency and the war on drugs. Washington, DC: Brookings Institution Press.

Feyissa, T., & Aune, J. (2003). Khat expansion in the Ethiopian highlands: Effects on the farming system in Habro district. Mountain Research and Development, 23(2), 185–189.

Gebissa, E. (2008). Scourge of life or an economic lifeline? Public discourses on khat (Catha edulis) in Ethiopia. Substance Use & Misuse, 43, 784–802.

Gebissa, E. (2010). Taking the place of food: Khat in Ethiopia. Trenton: Red Sea Press.

Gebrehanna, E., Berhane, Y., & Worku, A. (2014). Prevalence and predictors of harmful khat use among university students in Ethiopia. Substance Abuse: Research and Treatment, 8, 45–51.

Gebreslassie, M., Feleke, A., & Melese, T. (2013). Psychoactive substances use and associated factors among Axum University Students, Axum Town, North Ethiopia. BMC Public Health, 13, 693.

Gelaw, Y., & Haile-Amlak, A. (2004). Khat chewing and its socio-demographic correlates among the Staff of Jimma University. Ethiopian Journal of Health Development, 18, 3.

Gemech, F., & Struthers, J. (2007). Coffee price volatility in Ethiopia: Effects of market reform programmes. Journal of International Development, 19(8), 1131–1142.

Goula˜o, J. (2011). Khat use in Europe: Implications for European policy. Drugs in Focus No. 21. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

Government of the United Kingdom (2013). Khat – Written statements to parliament. Government of the United Kingdom Retrieved from https://www.gov.uk/government/speeches/khat

Huffnagel, H. P. (Ed.). (1961). Agriculture in Ethiopia. Rome: FAO.

INCB [UN International Narcotics Control Board] (2015). Report of the International Narcotics Control Board for 2014. New York: United Nations International Narcotics Control Board.

Klein, A. (2013a). The khat ban in the UK: What about the "scientific" evidence? Anthropology Today, 29(5), 6–8.

Klein, A. (2013, July 9). Global insider: U.K. khat ban will alienate an already marginalized community. Retrieved from http://www.worldpoliticsreview.com/trend-lines/13081/global-insider-u-k-khat-ban-will-alienate-an-already-marginalized-community

Klein, A., Metaal, P., & Jelsma, M. (2012). Chewing over khat prohibition. Amsterdam:Transnational Institute.

Kubania, J. (2015). How Britain's khat ban devastated an entire Kenyan town. The Guardian Accessed on July 31, 2015. Available at http://www.theguardian.com/world/2015/jun/26/khat-uk-ban-kenyan-farmers-poverty

Lepidi, P. (2013). France Catches Up with Khat Users. The Guardian Accessed on July 31, 2015. Available at http://www.theguardian.com/society/2013/mar/19/chewing-khat-leaf-france-drugs

Liu, C. (2014). Meet the new drug on the streets of Guangzhou: Khat, the 'Arabian Tea'. Retrieved from https://thenanfang.com/meet-the-new-drug-on-the-streets-of-guangzhou-khat-the-arabian-tea/

NBE [National Bank of Ethiopia] (2008). Annual report 2007/08. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2007). Annual report 2006/07. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2009). Annual report 2008/09. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2010). Annual report 2009/10. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2011). Annual report 2010/11. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2012). Annual report 2011/12. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2013). Annual report 2012/13. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

NBE [National Bank of Ethiopia] (2014). Annual report 2013/14. Addis Ababa: National Bank of Ethiopia.

OAS [Organization of American States] (2013). The drug problem in the Americas. Washington, DC: Organization of American States.

OEC (2015). Products exported by Ethiopia (2012). Retrieved from https://atlas.media.mit.edu/en/explore/tree_map/hs/export/eth/all/show/2012/

Østebø, T. (2013). Islam and state relations in Ethiopia: From containment to the production of a "Governmental Islam". Journal of the American Academy of Religion, 81(4), 1029–1060.

Østebø, T. (2014). Salafism, state-politics, and the question of "Extremism" in Ethiopia. Comparative Islamic Studies, 8(1–2), 165–184.

PCO [Parliamentary Counsel Office] (2015). Misuse of drugs act 1975. Retrieved from www.legislation.govt.nz/act/public/1975/0116/latest/DLM436723.html

RCMP (2015). Drugs and new trends – Stimulants (uppers). Retrieved from http://www.rcmp-grc.gc.ca/qc/pub/sens-awar/drogue-drug/stimul-eng.htm

Reda, A. A., Moges, A., Biadgilign, S., & Wondmagegn, B. Y. (2012). Prevalence and determinants of khat (Catha Edulis) chewing among high school students in Eastern Ethiopia: A cross-sectional study. PLoS ONE, 7(3).

Reuter, P. (2009). Systemic violence in drug markets. Crime, Law and Social Change, 52(3), 275–284.

Reuter, P., & Kleiman, M. (1986). Risks and prices: An economic analysis of drug enforcement. Crime and Justice, 7, 289–340.

Rivera, R. (2012). Khat cultivation in Ethiopia fuels economy, reduces deforestation. Retrieved from http://blog.cifor.org/8059/khat-cultivation-in-ethiopia-fuels-economy-reduces-deforestation

RNW [Radio Netherlands Worldwide] (2012). The Hague plans ban on Qat. Retrieved from https://www.rnw.org/archive/hague-plans-ban-qat

Shephard, M. (2012). Tracking khat from Kenya to Canada. Retrieved from http://www.thestar.com/news/world/2012/08/25/tracking_khat_from_kenya_to_canada.html

Shinn, D. (2014). A look at Muslim-Christian relations in Ethiopia. Retrieved from http://www.internationalpolicydigest.org/2014/01/21/a-look-at-muslim-chris-tian-relations-in-ethiopia/

Thoumi, F. E. (2003). Illegal drugs, economy, and society in the Andes. Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press.

UN Monitoring Group on Somalia and Eritrea (2014). Report of the monitoring group on Somalia and Eritrea pursuant to security council resolution 2111 (2013): Somalia. UN doc S/2014/726. New York: United Nations.

UNODC (2013). Transnational organized crime in East Africa: A threat assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

Van der Wolf, M. (2013). Chewing khat increasingly popular among Ethiopians. Voice of America, (April 30).

WCO [World Customs Organization] (2014). Illicit trade report 2013. Brussels: World Customs Organization.

WHO Expert Committee on Drug Dependence (2006a). World Health Organization Technical Report Series, 942, i, 1-21, 23–24 Passim. WHO Expert Committee on Drug Dependence.

WHO Expert Committee on Drug Dependence (2006b). Assessment of khat (Catha edulis Forsk). Geneva: World Health Organization.

Xinhua (2014). Ethiopian jailed in China's first khat smuggling case. Xinhua, (July 22).

Zeiger, A. (2012). Crime figure Yossi Malka among those suspected of distributing "Green Energy" to Jerusalem kiosks. Retrieved from http://www.timesofisrael.com/six-arrested-for-making-and-selling-illegal-drinks-from-khat-juice/

Zenebe, W. (2014). Khat gains more emphasis in Ethiopian export sector. Retrieved from http://www.thereporterethiopia.com/index.php/news-headlines/item/2597-khat-gains-more-emphasis-in-ethiopian-export-sector